

ΔΑΦΝΗ Η

Προσφορά αγάπης στον τόπο που μας γέννησε Έτος 15^ο Φύλλο 29^ο Οκτώβριος 2013

Σπήλαιο Ι. Σκήτης Αγίων Πατέρων Χίου

Ο Πατήρ Αμβρόσιος (άνω) αναπτύσσει το ιστορικό του χώρου στους Συνέδρους της Ομηρικής Ακαδημίας (κάτω) που τον ακούν με προσοχή, λίγο πριν τους παρατεθεί το καθιερωμένο γεύμα (16 Ιουλίου 2013)

Είντα γίνεται στη Χιό

Είντα γίνεται στη Χιό;
Χωρατό στο χωρατό.
Περιπαίτουμεν τα πάντα.
Μη ρωτάτενε το γιάντα.
Άμα λες μονάχα Χιό,
βάτζε και στο νου σου αστείο.
Μες στις φλέβες μας κυλά
έναν πράμαν που γελά
και λωλά μας γαργαλά
τα χιωτόπλαστα μυαλά.

Είντα γίνεται στη Χιό;
Ειν' ο νους μας στο καλό.
Έχομεν καλή καρδιά
κ' είν' κ' οι γέροι μας παιδιά.
Με το γέλιο στη ζωή
τρέχει η χιώτικη ψυχή
και στο Χάρο μας μπροστά
πάμεν όλοι γελαστά.
Με τ' αστεία που του λέμεν
τονε κάμονομ' ότι θέμεν
και κοντά μας ως κι ευτός
Χιώτης γίνεται λωλός
και μαθαίνει να πονά
και ποιος ήταν να ξεχνά.

Είντα γίνεται στη Χιό;
Έχει πράμαν ξακουστό,

που δε γίνεται στη Χιό;
Ως κ' οι πέτρες μας γεννούνε
κι ως κι οι βάρκες μας φελούνε.
Κάμνω στα βουνά χωράφια.
Παίρνω αφ' τους γιालούς χρυσάφια.
Όποιας γης πέτρα σηκώσεις
Χιώτη εκεί θε ν' ανταμώνσεις.
Θα σου κάμει ευτός παρέα,
του νησιού θα μάθει νέα,
δακρυσμένος θα γελά
κ' ίσως και να σε φιλά.
Έχει ο χιώτικος ο νους
μεγαλείον όχονούς.

Είντα γίνεται στη Χιό;
Μια φοράν κι έναν καιρό
βάζει ο διάβολος βρατσί
και τραβά για το νησί,
την ευγένεια να χαλάσει
και τους Χιώτες να κολάσει.
Όμως για κακήν του τύχη
μέσα στο χλωρό μαστίχι
σα σε ξόβεργο πεσμένος,
μένει εκεί καλά πιασμένος.
Όλ' οι Χιώτες τον γνωρίσαν
κι όμως τάχατες νομίσαν
πως με κέρατα θεριό
εγεννήθηκε τη Χιό.

Του μετρούνε τα πλευρά του
και κομμένη την οριά του
την κρεμούν στα κέρατά του
και τα ναύλα του με τρόπο
του πλερώνουν γι' άλλον τόπο
κι από τότες αφ' τη Χιός
εν περνά ο ξαποδώς.

Είντα γίνεται στη Χιό;
Εν το ξέρετεν κι ευτό;
Κουβαλούμενε δυο-δυο
λίγο-λίγο τον γιालό
για ν' ανοιζόμε στενάδα
ως τη στεριανήν Ελλάδα
να μας έρχονται οι ξένοι
γελαστοί κι αγερισμένοι,
ν' αγοράτζουν τα γλυκά μας
και τα ζαρζαβατικά μας
και να λεν: «όσο που ζω,
Χιό μου, θα σ' αγαπώ».

Μωρ' τ' είν' τούγον το νησί,
που να μην αμπασκαθει!
Θάπεσε στη γη από τ' άστρα
κι έχει μύλους κι έχει κάστρα
κι έχει και μιαν προκουμαία
πεντακάθαρη κι ωραία
και μοσκοβολά μαστίχιν,
που το δίνουν με τον πήχην
κι έχει ένα σωρό Χιωτάκια,
που πουλούνε γιασεμάκια
κι όποιος τ' άρωμα μυρίζει
με Χιωτόνειρα γεμίζει.
Με μισόκλειστα τα μάτια
βλέπει Χιό στις γης τα πλάτια
κι όλους τους ανθρώπους Χιώτες,
θαρρετούς παναγουριώτες,
να κρατά ένα μαντήλι
κι από δειλι ώσαμε δειλι
μάννα μου θα τρελλαθώ
να χορεύουν το συρτό.

Είντα γίνεται στη Χιό;
Όσα και να θυμηθώ,
εν μπορώ όλα να τα πω.
Για ταυτός κάθε νυχή
ας κοπιάσει στο νησί.
Όληνε την αθροπότη
τη χωρεί η καρδιά του Χιώτη.
Όμως βλέπω μερικούς
μπρος μου κοροϊδευτικούς.
Εν πιστεύετε λοιπό
όσα λέω για τη Χιό;
Έ, άματίς μου κι εγώ
άλλο πια έ σας μιλώ.

**Πολιτιστικός, Επιμορφωτικός,
Εκδοτικός Οργανισμός
Δαφνώνα Χίου**

Περιοδικό
ΔΑΦΝΗ

Αστική
Μη Κερδοσκοπική Εταιρία

Τεύχος 29, Οκτώβριος 2013

ISSN: 1108-9016

<http://www.dafninet.gr/>

E-mail: info@dafninet.gr

Υπεύθυνος έκδοσης,
σύνταξη, σελιδοποίηση,
εκτύπωση, επικοινωνία, Copyright,
Βαγγέλης Ρουφάκης
Δαφνώνας, Χίος 82100

Τηλέφωνο: 2271 078353

Κινητό: 6942 026026

E-mail: vroufak@hotmail.gr

Γ. Κρόκος
«Ποιητική ανθολογία Ίωνες ποιητές από τη Χιό»

Μια φορά κι έναν καιρό, ήτανε μια χώρα που τη λέγανε Ελλάδα... Μικρή ήτανε, μα με παιδιά περήφανα και δυναμικά. Σε λιγότερα από εκατό χρόνια ελεύθερης ζωής (για τα νεότερα χρόνια μιλώ), κατάφεραν με άξιους ηγέτες και πολλές θυσίες, να υπερδιπλασιάσουν τα εδάφη της.

Στον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο, 73 χρόνια πριν, άνθρωποι που γνωρίσαμε (κάποιοι υπάρχουν ακόμα γεροντάκια ανάμεσά μας), έγραψαν καινούργιες σελίδες δόξας στο παλιό μεγάλο βιβλίο της ιστορίας του Έθνους μας.

Οι «φίλοι» μας (και με δική μας ευθύνη) φρόντισαν να μας ρίξουν στον εμφύλιο σπαραγμό. Παρ' όλα αυτά, καταφέραμε να σταθούμε στα πόδια μας και με ψωμί κι ελιά, με μεροκάματο των πέντε, των δέκα και των είκοσι τότε δραχμών, καταφέραμε όσοι μείναμε στην πατρίδα να μάθουμε μια τέχνη, να ζήσουμε και προσφέροντας το κατά δύναμιν στην εθνική μας οικονομία, να αναστηλώσουμε την κατεστραμμένη από τους πολέμους πατρίδα μας.

Κάποιοι πήρανε τα καράβια κι έγιναν ναυτικοί και κάποιοι άλλοι ξενιτεύτηκαν για να ζήσουν καλύτερα και να βοηθήσουν την οικογένεια που τυχόν έμενε πίσω.

Με τη δουλειά και την προσπάθεια όλα πηγαίνανε σχετικά καλά, μέχρι που μας φόρτωσαν στην πλάτη μια επτάχρονη δικτατορία η οποία μας έβαλε σε περιπέτειες προσωπικές και εθνικές.

Με αντίσταση και αγώνες κι αυτό πέρασε και... άρχισαν από την πολλή δημοκρατία να παίρνουν τα μυαλά μας αέρα. Χορτάσαμε και ξεχάσαμε. Ο Πολιτισμός, σιγά-σιγά εγκατέλειπε τον τόπο που τον γέννησε. Οι καιροσκόποι πόλλαιναν. Τα δυνατά συνδικάτα επέβαλλαν τη γνώμη και τις διεκδικήσεις τους και οι πολιτικοί μας επωφελούμενοι των καταστάσεων, «έκαναν τη δουλειά τους». Μέχρι που τα κατάφεραν και μας έφεραν στα σημερινά χάλια. Ανεργία, φτώχεια, μείωση μισθών και συντάξεων καταρράκωση δημοκρατικών θεσμών. Και το χειρότερο, ξαναφεύγουν τα παιδιά μας μετανάστες...

Το πολιτικό φάσμα ολόκληρο νοσεί, όπως δυστυχώς και μεγάλο μέρος της κοινωνίας μας. Οι ταγοί μας δε σέβονται τον «κυρίαρχο λαό» και με «νομικισμούς» παρακάμπτουν τη Δημοκρατία, τον Κοινοβουλευτισμό, το Σύνταγμα. Αναβιώνει η διακυβέρνηση της χώρας με... «νομοθετικά διατάγματα». Σε λίγες ώρες μαύρισαν τις οθόνες της Εθνικής μας Τηλεόρασης, φίμωσαν τη Ραδιοφωνία, καλύπτοντας έτσι την ανικανότητά τους να υλοποιήσουν αυτά που οι ίδιοι είχαν υπογράψει. Αμ' εκείνος ο «πολύς» δημοσιογράφος-υπουργός! Ο καημένος...

Κι ο απλός Έλληνας πολίτης πνιγμένος στις υποχρεώσεις, την υπέρμετρη φορολογία, τη συνεχιζόμενη ακρίβεια παρά την ύφεση και πάνω απ' όλα την ανεργία «ουκ έχει πού την κεφαλήν κλίνη»...

Πριν κλείσω, οφείλω να ευχαριστήσω τον καλό μας δάσκαλο Γεώργη Διλιμπόη για την αγάπη και

«Η νέα γενιά των Δαφνουσίων Αμερικής σε αναμνηστική φωτογραφία από χοροεσπερίδα του συλλόγου τους στα σκαλιά του «Ρεξ Μάνορ» στο Μπρούκλιν.» («Το Περιοδικό» Εθνικού Κήρυκα Ν.Υ. 13-14 Ιουλίου 2013, «Αφιέρωμα στους Χιώτες της Αμερικής και τη Χίο»)

τη συμπαράστασή του, όπως και το χωριανό μας ομογενή Σταύρο Χαβιάρα που πάντοτε στέκει στο πλευρό μας. Την κυρία Μαριέλλα Βαρώνη Πρόεδρο του Γυναικείου Συνδέσμου «Φίλοι του Χιώτικου Χωριού» για την αποστολή του προσεγμένου περιοδικού τους «Καμπάνες» και τον Αντώνη Σιδεράτο που μας έστειλε από τη Νέα Υόρκη το «Περιο-

δικό του Εθνικού Κήρυκα» αφιέρωμα στους Χιώτες της Αμερικής και τη Χίο κι όλους όσους με κάθε τρόπο μας βοηθούν και μας στηρίζουν.

Ευχαριστούμε επίσης την Euroclassica-Ομηρική Ακαδημία που με τις εξαιρετικές ανακοινώσεις ξεχωριστών επιστημόνων, έκαναν κι εμάς κοινωνούς της γνώσης και της σοφίας τους. Ευχαριστούμε τη ψυχή της Ακαδημίας Δρ Μαρία-Ελευθερία Γ. Γιατράκου που παρά τους πόνους, σωματικούς και ψυχικούς, στάθηκε για μια ακόμη φορά στο ύψος των περιστάσεων. Ευχαριστούμε τους συνεργάτες και χορηγούς που βοήθησαν ν' αποδείξουμε για πολλοστή φορά, ότι ο Πολιτισμός είναι το μεγάλο μας εξαγωγικό προϊόν και η Ομηρική Ακαδημία το μέγιστο πολιτιστικό γεγονός κάθε χρόνο στο νησί μας.

Καλή ανάγνωση και καλό χειμώνα

Βαγγέλης Ρουφάκης

Δρ Αθηνάς Κ. Ζαχαρού-Λουτράρη
Στοιχεία για την Παναγία Κρήνα
από τα χειρόγραφα του Κων. Κανελλάκη

Μέσα σε ένα πανέμορφο φυσικό περιβάλλον κοντά στους Βαβύλους της Χίου και στα Σκλαβιά βρίσκεται ένα σπουδαίο βυζαντινό μνημείο του νησιού, η Παναγία η Κρήνα, που έκτισαν ο Ευστάθιος Κοδράτος και η σύζυγός του Δούκαινα Παγωμένη το 1197. Ο ναός αντιγράφει το καθολικό της Νέας Μονής και εκτός από τον τρούλο, που κατέπεσε το 1881, διατηρεί την αυθεντικότητά του χωρίς αλλοιώσεις και επισκευές. Η αρχιτεκτονική του με τον πλούσιο κεραμικό διάκοσμο, την ενσωμάτωση παλαιότερων αρχιτεκτονικών μελών και τη φυσική πολυχρωμία των υλικών είναι εντυπωσιακή. Μεγάλο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι τοιχογραφίες από επάλληλα στρώματα, που παρέχουν πολύτιμα στοιχεία για την εξέλιξη της ζωγραφικής στη Χίο. Από το αρχικό στρώμα έχει αποκαλυφθεί σχεδόν ολόκληρο το εικονογραφικό πρόγραμμα, ενώ οι τοιχογραφίες των δώδεκα Προφητών του τρούλου, έργα τεχνιτών μεγάλου κέντρου της αυτοκρατορίας στα τέλη 14^{ου} αιώνα, εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο. Εξαιρετικά σημαντικές είναι οι τοιχογραφίες του Μιχαήλ Αναγνώστου Χωματζά του έτους 1734*.

Στα χειρόγραφα του Κωνσταντίνου Κανελλάκη στη Βιβλιοθήκη Χίου «Κοραής» σώθηκαν τέσσερις σελίδες, που αναφέρονται στο ναό της Παναγίας Κρήνας («Κρίνα» τη γράφει), ο οποίος φαίνεται ότι τον απασχόλησε ιδιαίτερα και πρέπει να ετοιμάζε ιδιαίτερη μελέτη γι' αυτόν. Σ' αυτές προσδιορίζεται η θέση του ναού και καταγράφεται η γνωστή παράδοση για την ετυμολογία του ονόματος από το πε-

ριστατικό με το ζηλόφθονα αρχιτέκτονα ο οποίος θέλησε να σκοτώσει το μαθητή του που αποδείχτηκε αξιότερός του. Προσποιήθηκε ότι παρατήρησε σφάλματα στο ψηλότερο μέρος του θόλου και αφού ανέβηκαν να τον παρατηρήσουν, από το ψηλότερο σημείο έσπρωξε το μαθητή για να τον γκρεμίσει. Αυτός πρόλαβε και έσυρε μαζί του και το δάσκαλο και πέφτοντας και οι δύο από το ύψος εκείνο στον περιβόλο, σκοτώθηκαν. Οι παριστάμενοι ανέκραζαν «κρίμα, κρίμα!» και το κρίμα μεταβλήθηκε σε κρίνα και στο τέλος έμεινε Παναγία Κρίνα.

Εκτός από την παράδοση, που αναφέρεται σε πολλές πηγές, στο χειρόγραφο του Κανελλάκη υπάρχουν πληροφορίες για τα κελιά και τους μοναχούς (τον 17^ο αιώνα ίσως και στις αρχές του 18^{ου} μόναζαν επτά μοναχοί, που ζούσαν από τα εργόχειρά τους και συντηρούσαν το ναό με τη συνδρομή και των Χριστιανών, οι οποίοι αφιέρωναν στην εκκλησία ακίνητη περιουσία,

* Για το σημαντικό αυτό βυζαντινό μνημείο της Χίου, που η μελέτη του συνεχίζεται, υπάρχουν στοιχεία στα βιβλία των ιστορικών της Χίου Γ. Ζολώτα, Κ. Σγουρού, Ι. Ανδρεάδη και σε μελέτες αρχαιολόγων. Τη χρονολόγηση της ιδρύσεώς του το έτος 1197 αποδεικνύει με την ανάγνωση της κτητορικής επιγραφής ο Χ. Πέννας (Ch. Pennas, "Some Aristocratic Founders; The Foundation of Panaghia Krena on Chios", *Women and Byzantine Monasticism*, Athens, 1991, 61-66.) Την παράδοση για το όνομά του και το θάνατο των αρχιμαστόρων διαπραγματεύεται διεξοδικά στο αφήγημά του «Παναγία η Κρίνα» ο Γ. Διλιμπής (*Βυζαντινά Σκαλοπάτια*, Χίος 1970 45-71).

όπως αποδεικνύεται από αφιερωματικές επιγραφές και επισήμους πράξεις) και δίδονται επίσης πολύτιμα στοιχεία για την τύχη των κωδίκων και των κειμηλίων της.

Το σωζόμενο κείμενο έχει ως εξής:

«Περὶ τὰ 20 λεπτὰ ἀποστάσεως πρὸς Νότον τῶν Βαβύλων ὑπάρχει ναὸς τῆς Θεοτόκου Κρίνα καλούμενος μὲ βυζαντινὸν ρυθμὸν.

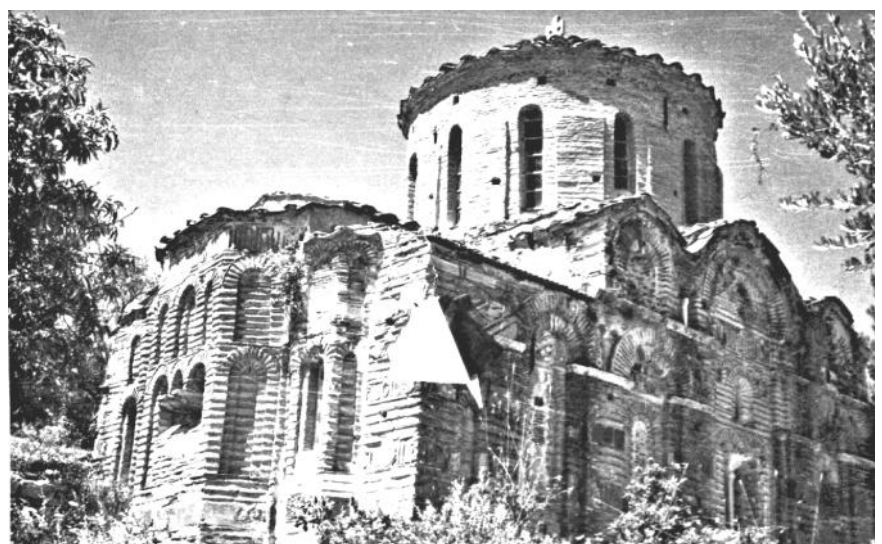
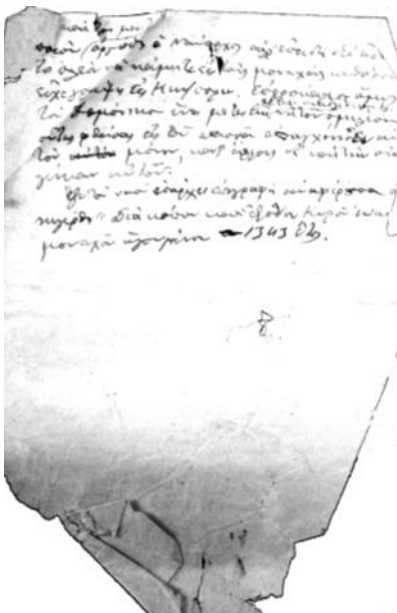
Τὸ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ὄλο τοιχογραφημένο παριστάνοντος τὰ γεγονότα ἀπὸ τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ μέχρι τῆς εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους ἐμφανίσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

Κατὰ διαδοχικὴν παράδοσιν τὸ ὄνομα «Παναγία Κρίνα» ἐδόθη συνεπεία τοῦ ἐξῆς δυστυχήματος. Καθ' ἣν δηλαδὴ ἐποχὴν ἐπρόκειτο νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς οὗτος καὶ ναὸς πλησίον τοῦ Βερβεράτου, ὑπῆρχαν τότε δύο κτίσται, ὁ εἷς ἦτο ἀρχιτέκτων καὶ ὁ ἕτερος τούτου μαθητῆς. Ὁ τελευταῖος ἀνέλαβε τὴν ἀνέγερσιν τῆς Κρίνης καὶ ὁ ἀρχιτέκτων τὸν τοῦ Βερβεράτου ναόν, καὶ ἐπειδὴ ὁ μαθητῆς ἐφάνη τεχνικώτερος τοῦ διδασκάλου του, τούτου ἔνεκεν ὁ τελευταῖος ἐφθόνησε καὶ ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Συνέπεσε δὲ ἡμέρα τινὰ ὁ μαθητῆς προσκαλῶν τὸν διδάσκαλόν του ὅπως μεταβῶσιν ἀπὸ κοινοῦ εἰς Κρίνα. Τότε ὁ διδάσκαλός του προσεποιήθη ὅτι εἶχε παρατηρήσει σφάλμα τι εἰς τὸ ὑψηλότερον τοῦ θόλου μέρος καὶ ἀνέβησαν ἀμφότεροι ὅπως παρατηρήσωσι. Ὅταν δὲ ἔφτασαν εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον, ἔσπρωξεν τὸν μαθητὴν του διὰ νὰ τὸν κριμνήσῃ, ἀλλὰ οὗτος ἐπρόλαβε καὶ ἔσυρε καὶ τὸν διδάσκαλόν του καὶ κατέπεσον ἀμφότεροι ἀπὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο ἐν τῷ περιβόλῳ καὶ ἐφονεύθησαν. Οἱ δὲ παριστάμενοι ἀνέκραζαν κρῖμα κρῖμα. Ἐκτοτε δὲ ἀντὶ τὸ κρῖ-

μα μετεβλήθη εἰς κρίνα καὶ συνεπῶς ὀνομάσθη ἤδη ἡ Παναγία Κρίνα. Τῶν φονευθέντων οἱ τῆς ζωῆς εἰσέτι ἐντὸς τῶν κατηγουμένων ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν, ὁ δὲ ἐξ ἀριστερῶν.

Δυτικῶς τοῦ προσαλίου τοῦ ναοῦ, ὑπάρχουσι ἐρείπια κελλίων τῶν ἄλλοτε ἐκεῖ μοναζόντων ὑπάρχει καὶ μάρμαρον ντετοιχισμένον ἐφ' οὗ ἀνάγλυφον δύο ἐξευγμένων βοῶν καλλίστης τέχνης. Κατὰ τὸν 17^{ον} εἰσέτι αἰῶνα ἴσως καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18^{ου} εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα ἐρείπια κελλίων μόναζαν ἐν αὐτοῖς ἐπτὰ τὸν ἀριθμὸν ζῶντες δι' ἐργοχειρῶν συντηροῦντες καὶ τὸν ναὸν τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, οἵτινες ἀφιέρωναν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀκίνητη περιουσία, ὡς πράγματι ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς ἀφιερώσεις δι' ἐπισήμους πράξεις. Ἐν τοῖς παλαιοῖς κώδιξι τοῦτο αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τὴν Παναγίαν Κρίνα, οὐχὶ μακρὰν τῆς ὁποίας ἐκἀτάκει τότε δυτικὸς πατέρας Δομίνικος ὀνομαζόμενος, ὅστις εἶχε ἀρκετὴν ἑκτασιν γῆς καὶ πύργον μὲ βρύσιν ποσίμου ὕδατος, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐφθόνησε τοὺς ὀρθοδόξους καλογήρους τοὺς ἐκεῖ μονάζοντας, ἀπέβλεπε δὲ οὗτος νὰ τοὺς ἀποβάλῃ ἐκεῖθεν διὰ νὰ κατὰσχη τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς. Ἐπωφελήθη τὴν περιστάσιν τοῦ 1822. Ἐσκέφθη λοιπὸν τὸ ἐξῆς καὶ προσποιηθεὶς τὴν ἀλ.νεϊαν (:) εἶπε εἰς τοὺς ἐπτὰ καλογήρους ὅτι ὁ Καπετὰν πασαῶς μέλλει νὰ τοὺς φονεύσῃ. Οὗτοι δὲ ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτῶν πιστεύσαντες τὸν πατέρα Δομίνικον ἐγκατέλειψαν πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κελλίων αὐτῶν καὶ ἀνεχώρισαν.

Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ ὁ πασαῶς καὶ παρετήρησε ὅτι ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἦσαν ἐγκαταλειμμένα ἠρώτησε τὸν γειτονεύοντα Δομίνικον

Παλαιά φωτογραφία του ναοῦ τῆς Παναγίας Κρίνας
(Φωτογραφικὸ ἀρχεῖο τοῦ Μουσείου τοῦ Γυμνασίου Χίου)

Η κήρυξη του Ιταλοελληνικού πολέμου

«Η Ιστορία της Ελλάδας» Περικλή Ροδάκη, Εκδόσεις Γόρδιος 20^{ός} αιώνας τόμος Β'

28/10/1940, 3 π. μ.

Η κήρυξη του πολέμου από την Ιταλία έγινε με το τελεσίγραφο που επέδωσε ο πρεσβευτής της Ιταλίας στην Αθήνα Γκράτσι στο δικτάτορα πρωθυπουργό της Ελλάδας Ι. Μεταξά. Ο Μεταξάς στο Ημερολόγιο του με ημερομηνία 28 Νοεμβρίου γράφει:

28 Οκτωβρίου, Δευτέρα

Νύκτα στις τρεις με ξυπνούν, ο Τραυλός. ;Ερχεται Grazzi, Πόλεμος! Ζητώ αμέσως Νικολούδη. Μαυρουδή. Αναφέρω Βασιλέα. Καλώ Πάλαιρετ και ζητώ βοήθειαν Αγγλίας. Κατεβαίνει 5 Υπουργικόν Συμβούλιον. Πιστοί και ο Μαυρουδής. Όλοι πλην από Κύρον. Βασιλεύς. Περιφορά μαζί του. Φανατισμός του λαού αφάνταστος. Μάχαι εις σύνορα Ηπείρου. Βομβαρδισμός. Σειρήνες. Αρχίζουμε να τακτοποιούμεθα. «Ο Θεός βοηθός!!».

Και στην εγγραφή της επόμενης ημέρας καταλήγει: «*Με ανησυχεί η υπεραισιόδοξος Κοινή Γνώμη*». Ο Μεταξάς τρομάζει μπροστά στη σταθερή αισιοδοξία της κοινής γνώμης. Δεν πιστεύει στην άμυνα της χώρας.

Το διάγγελμα που έγραψε ο Τσιάνο και το επέδωσε ο Γκράτσι, έλεγε:

Η Ιταλική Κυβέρνησις ηναγκάσθη επανειλημμένως να διαπιστώσῃ ὅτι, κατά την εξέληξιν της πα-

---

τίς ἦτο ὁ κύριος τῆς Μονῆς. Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη οὐδένα ἔχει κύριον συνεπῶς παρέλαβε τοὺς κώδικας τῆς Μονῆς καὶ πᾶν ὅτι ἄλλο ἔκρινε χρῆσιμον καὶ καταγράψας τὰ τῆς Μονῆς ἀπέστειλε εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, αὕτη δὲ τὰ ἀφιέρωσε εἰς τὸν μέγαν Τζαμίον τοῦ Σκούταρσ.(:).

Μαθόντες τὰ ἀνωτέρω οἱ καλόγηροι πῆγαν καὶ ἀντάμωσαν τὸν πασᾶν, τοῦ ἀνέφερον τὰ καθέκαστα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δομίνικου πατρός, κατὰ τοῦ ὁποίου, καίτοι μὲν ὀργίσθη ὁ Ναύαρχος, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ κάμη τι εἰς τοὺς μοναχοὺς καθόσον εἶχε γράψει εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσεκάλεσε ὁμοῦ τὸν Δομνικὸν ἵνα μεταβῆ μὲ τὴν οἰκογένειάν του νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ. Οὗτος φθάσας εἰς τὸν πασᾶ ἀπαγχόνισεν αὐτὸν μόνον, κατ' ἄλλους καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

Ἐξω τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἐπιγραφή ἀναφέρουσα «ἀνηγέρθη διὰ κόπου καὶ ἐξόδων Κυροῦ Ἰωάννου μοναχοῦ ἡγουμένου 1343 ἔτος».

ρούσης συρράξεως, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔλαβε καὶ εἰρήρησε στάσιν ἡ ὁποία ἀντίκειται ὄχι μόνον πρὸς τὰς ὁμαλὰς σχέσεις εἰρήνης καὶ καλῆς γειτονίας μεταξὺ τῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ καθορισμένα καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς ιδιότητος αὐτῆς ὡς οὐδετέρου κράτους.

Κατ' ἐπανάληψιν ευρέθη ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς καὶ νὰ διαμαρτηρηθῆ ἐναντίον τῆς συστηματικῆς παραβιάσεών των, παραβιάσεως ἡ ὁποία εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδέχθη ὅπως ὁ ἀγγλικὸς στόλος χρησιμοποίησιν κατὰ τὴν εξέληξιν τῶν πολεμικῶν επιχειρήσεων τὰ χωρικά τῆς ὕδατα, τὰ παράλια τῆς καὶ τοὺς λιμένες τῆς, ἠυνόησε τὸν ἀνεφεροδισμὸν τῶν ἐναερίων βρετανικῶν δυνάμεων καὶ ἐπέτρεψε τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἀρχιπέλαγος μίας ὑπηρεσίας στρατιωτικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι πλήρως ἐν γνώσει τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὁποία ὑπῆρξαν ἀντικείμενον, ἀπὸ μέρους τῆς Ἰταλίας, διπλωματικῶν διαβημάτων, εἰς τὰ ὁποία ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις -ἦτις ἐν τούτοις θα ὀφείλει νὰ εἶχεν ἀντίληψιν τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς στάσεώς της- δὲν ἀπῆντησε διὰ τῆς λήψεως οὐδενὸς μέτρου πρὸς προστασίαν τῆς οὐδετερότητός της, ἀλλὰ τουναντίον διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς δράσεώς της πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐνόπλων βρετανικῶν δυνάμεων καὶ τῆς συνεργασίας αὐτῆς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἰταλίας.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατέχει ἀποδείξεις ὅτι ἡ συνεργασία αὕτη ἔχει προβλεφθῆ καὶ κανονισθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀκόμη καὶ διὰ συνεννόησιν στρατιωτικῆς, ναυτικῆς καὶ αεροπορικῆς φύσεως.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν βρετανικὴν ἐγγύησιν, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς εἶχεν δεχθῆ ὡς τμήμα ἐνεργείας κατευθυνομένης ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ρητάς καὶ καθωρισμένας ὑποχρεώσεις, τὰς ἀναληφθείσας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν δυνάμεων τῶν εὐρισκομένων εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἰταλίαν, σπουδαίας στρατηγικῆς θέσεις ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, συμπεριλαμβανομένων αεροπορικῶν βάσεων ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ προοριζόμενων δι' ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Η Ιταλική Κυβέρνησις δέον σχετικώς υπενθυμίση εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τας προκλητικὰς ενεργείας, τας διεξαχθείσας κατά του αλβανικού έθνους διά της τρομοκρατικής πολιτικής, την οποίαν υιοθέτησεν έναντι του πληθυσμού της Τσαμουριάς και διά των εμμόνων προς δημιουργίαν ανωμαλιών εκείθεν των συνόρων της. Και δι' αυτό το γεγονός ευρέθη η Ιταλική Κυβέρνησις, πλην ματαίως, εις την ανάγκην να υπενθυμίση εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τας αναποφεύκτους συνεπείας, ας παρομοία πολιτική θα είχεν όσον αφορά την Ιταλίαν.

Η Ιταλία δεν δύναται να ανεχθεί εφεξής πάντα ταύτα. Η ουδετερότης της Ελλάδος απέβη ολονέν και περισσότερον απλώς και καθαρώς φαινομενικήν.

Η ευθύνη διά την κατάστασιν ταύτην επιπίπτει πρωτίστως επί της Αγγλίας και επί της προθέσεώς της όπως περιπλέκη πάντοτε άλλας χώρας εις τον πόλεμον.

Η Ιταλική Κυβέρνησις θεωρεί έκδηλον ότι η πολιτική της Ελληνικής Κυβερνήσεως έτεινε και τείνει να μεταβάλη το Ελληνικόν έδαφος ή τουλάχιστον να επιτρέψη όπως το Ελληνικόν έδαφος μεταβληθή εις βάσιν πολεμικής δράσεως, εναντίον της Ιταλίας.

Τούτο δεν θα ηδύνατο να οδηγήση ή εις μίαν ένοπλον ρήξιν μεταξύ της Ιταλίας και της Ελλάδος, ρήξιν την οποίαν η Ιταλική Κυβέρνησις έχει πάσαν πρόθεσιν να αποφύγη.

Όθεν η Ιταλική Κυβέρνησις κατέληξεν εις την απόφασιν να ζητήση από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν ως εγγύησιν διά την ουδετερότητα της Ελλάδος και ως εγγύησιν διά την ασφάλειαν της Ιταλίας το δικαίωμα να καταλάβη διά των ενόπλων αυτής δυνάμεων, κατά την διάρκειαν της σημερινής προς την Αγγλίαν ρήξεως, ορισμένα στρατηγικά σημεία του Ελληνικού εδάφους. Η Ιταλική Κυβέρνησις ζητεί από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως μη εναντιωθεί εις την κατάληψιν τούτων και όπως μη παρεμποδίση την ελευθέραν διέλευσιν των στρατευμάτων των προοριζομένων να την πραγματοποιήσωσι.

Τα στρατεύματα ταύτα δεν παρουσιάζονται ως εχθροί του Ελληνικού λαού και η Ιταλική Κυβέρνησις δεν προτίθεται ποσώς δια της προσωρινής κατοχής στρατηγικώντινως σημείων, επιβαλλομένης υπό της ανάγκης των περιστάσεων και εχούσης καθαρώς αμυντικόν χαρακτήρα, να θίξη οπωσδήποτε την κυριαρχίαν και την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος.

Η Ιταλική Κυβέρνησις ζητεί από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως δώση αυθωρεί εις τας στρατιωτικάς αρχάς τας αναγκαίας οδηγίας ίνα η κατοχή δυνηθεί να πραγματοποιηθή κατά ειρηνικόν τρόπον.

Εάν τα Ιταλικά στρατεύματα ήθελον συναντήσκει αντίστασιν, η αντίστασις αύτη θα καμφθή διά των ό-

πλων και η Ελληνική Κυβέρνησις θα έφερε τας ευθύνας, αι οποίαι ήθελον προκύψει εκ τούτου.

Το τελεσίγραφο αυτό, σύμφωνα με προφορική δήλωση του Ιταλού πρεσβευτή, εξέπνεε στις έξι το πρωί όποτε και θα άρχιζε η είσοδος των ιταλικών στρατευμάτων στο ελληνικό έδαφος. Το περιεχόμενο του τελεσιγράφου, αλλά και η τρίωρη προθεσμία που τασσόταν, σύμφωνα με την δήλωση του Γκράτσι, δεν άφηναν περιθώρια εκλογής στον Έλληνα προθυπουργό, ο οποίος απηχώντας εκείνη τη στιγμή τα αισθήματα και τη θέληση ολόκληρου του ελληνικού λαού, αδίστακτα απάντησε «ΟΧΙ» στην ιταλική πρόκληση. Έτσι ο πόλεμος με την Ιταλία, για την αποφυγή του οποίου η Ελλάδα τόσες προσπάθειες είχε καταβάλει, ήταν πια γεγονός.

Μισή ώρα πριν λήξει το τελεσίγραφο οι Ιταλοί κίνησαν τις δυνάμεις που διέθεταν, 100.000 περίπου στρατό, πεζικό και τεθωρακισμένα κάθε κατηγορίας, στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Τα επίσημα ιταλικά στοιχεία ανεβάζουν το στρατό σε 96.800 άντρες. Απέναντι σ' αυτές τις δυνάμεις, οι Έλληνες το πρωί της 28ης Οκτωβρίου 1940 διέθεταν μόνο 35.000. Οι Ιταλοί διέθεταν 135 πυροβολαρχίες, 150 άρματα μάχης, 6 τάγματα όλμων, 1 τάγμα πολυβόλων και 18 ίλες ιππικού. Οι Έλληνες παρέταξαν 40,5 πυροβολαρχίες και σχεδόν τίποτε άλλο...

Ο Ιωάννης Μεταξάς στην είσοδο του πολιτικού γραφείου το πρωί της 28ης Οκτωβρίου 1940 (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους ΙΕ, Εκδοτική Αθηνών)

Γυναίκες αρχόντισσες

Αγαθή την διάθεση θέλησα να θυμίσω, σε όσους έχουν αισθήματα και μνήμη αγάπης, μερικά πρόσωπα που μετοίκισαν στην αθανασία: Την Ερμιόνη Πολυχρονοπούλου, την Τίνα Παπαδοπούλου, την Αικατερίνη Μουτάφη, την Κλεοπάτρα Λάμπρου, την Μαρίτσα Λαθουρά.

Σε όλους τους τόπους, σε όλες τις εποχές, ανάμεσα στους ανθρώπους, κάποιος τους φτειάχνει ή μήπως το πανανθρώπινο δυναμικό σαν άνθη, σαν καρπούς τους δημιουργεί από ανάγκη νάναι το αλάτι το νόστιμο στην καθημερινότητα, σαν μαρτυρία πως το ανθρώπινο είδος δεν είναι κοπάδι, δεν είναι άμορφο, δεν είναι μάζα, όπως δυστυχώς (κακή και ψυχρή τους μοίρα) οι κατά λάθος ηγέτες το θένε και του συμπεριφέρονται.

Είναι οι μορφές αξίας, οι προσωπικότητες, όχι οι κατασκευασμένες, όχι οι επιδέξια προβαλλόμενες, οι τενεκεδένιες, αλλά αυτές που ξεκόβονται από το βορβορώδες «φάγομεν, πίομεν, αύριο γαρ αποθνήσκομεν», υπηρετούν άχρημα και ακούραστα έναν τόπο, δηλώνοντας στους συμπολίτες τους, πως ο άνθρωπος είναι και κάτι άλλο, κατά τον ποιητή. «Είμαι και κρέας και ψυχή, είμαι και κάτι άλλο».

Όμως αυτή η αγαθή πρόθεση άλλαξε, όταν αντίκρισα την φωτογραφία που δημοσιεύεται στη σελίδα 11 αυτού του τεύχους της «Δάφνης».

Κοιτάζτε εκείνον τον άρχοντα (Καπετά-Γιώργη), καθώς κάθεται σε θρόνο και κοιτά τα ανθρώπινα, ζυγάζοντας χορτάτα το πόσο αξίζει η ζήση και πως αν του ξεφύγει σε άγουρα καμώματα λύπη και λύπη. Και πίσω του κοιτάζτε εκείνο το πρόσωπο το σαν γλυκειάς Παναγιάς. Να λάμπει και το χαμόγελο να φωτίζει όλη την πλάση. Να ακουμπά το χέρι της στον ώμο του, με τέτοια αθάνατη στοργή και θαρρείς (ας είναι φαντασία), πως όλα τα ζευγάρια των λουλουδιών κι όλα τα ζευγάρια των ζωντανών πλασμάτων στρέφουν, να καμαρώνουν ξαφνιασμένα κι ύστερα με καμάρι χαμογελούν.

Έτσι ο λόγος θα πάει με άκρο σεβασμό στις σπουδαίες σεβαστές γυναίκες, που γνωρίσαμε στα χρόνια πιο πριν, που ώ χαρά, μακάρι να υπάρχουν και σήμερα, σεμνά κρυμμένες στη γλυκιά σιωπή της αγάπης, που ξέρει αγαθά να προσφέρει, να προσφέρει ζώντας την άλλου είδους γλυκιά ηδονή, του δίνω και δέχομαι στοργή.

Γυναίκες μανάδες αρχόντισσες με το μέσα πλούτος να κουμαντάρουν το σπιτικό και τον περίγυρο της γειτονιάς με φιλάδελφη εγκάρδια διάθεση. Όλες οι μανάδες της γειτονιάς σαν νάτανε

μανάδες μας, μας πρόσεχαν με το μπράβο ή τη φοβέρα. «Μη, θα το πω στη μάνα σου».

Γυναίκες μανάδες, που έβαζαν το πήλινο τσουκάλι στη φουφού σκεπασμένο και κανείς δεν ήξερε ότι μέσα είχε μόνο νερό. Μια άκρα θαυμαστή ενέργεια κανείς να μη μάθει την ανέχεια, που έφερνε στο σπίτι η αναδουλειά του πατέρα.

Ζήσαμε τέτοιες αρχόντισσες και χαρήκαμε την ήρεμη παρουσία τους και τη γαλήνη στα ήμερα πρόσωπα εχέγγυο, πως στη ζωή μπορεί στερημένες, αλλά στην αγάπη χορτάτες.

Κι ακούγαμε απ' τα χείλη τους ιστορίες και παραμύθια τα χειμωνιάτικα βράδια, νάναι λόγια κροκάτα, μεστά, με αγιασμένες συμβουλές. Θυμμαιμια μία.

Ο άντρας κάλεσε τους φίλους του σε τραπέζι. Η νοικοκυρά με περιποιήσεις, να τιμήσει τον άντρα της στους καλεσμένους. Τέλειωσε το φαγητό και ο νοικοκύρης είπε στην κυρά του (κυρία του) να φέρει ένα καρπούζι από το υπόγειο, που τα διατηρούσαν δροσερά. Έφερε ένα η νοικοκυρά, αλλά μόλις το είδε της είπε:

— Αυτό έφερες; Φέρε ένα πιο καλό.

Έφυγε η νοικοκυρά και ξανάρθε με καρπούζι, αλλά αυτός άμα το είδε:

— Ωχου, καλέ, φέρε μας ένα της ωφελιάς, να το χαρούμε.

Εκείνη έφυγε και ξανάρθε, μα αυτός τα ίδια. Οι φίλοι του σχεδόν αγανακτισμένοι έπεσαν πάνω του με λόγια και χειρονομίες.

— Αμάν. Τι την παιδεύεις τη γυναίκα; Ένα καρπούζι κι ότι νάναι.

Χαμογέλασε ο νοικοκύρης με γλυκασμό.

— Ξέρετε, εμείς ένα καρπούζι έχουμε. Αλλά η κυρά μου (κυρία μου), για να μη με προσβάλει, πάει κι έρχεται με το ίδιο καρπούζι.

Σήμερα έτσι και πεις τέτοια λόγια σε νέα κορίτσια, που το μόνο προσόν που συνήθως προβάλλουν είναι γάμπα και μάγουλο (καθόλου κατακριτέα), θα ξινίσουν τα μούτρα. Και άντε ύστερα αυτά τα πλάσματα να νομίζουν, να πιστεύουν, πως θα νοιώσουν το γλυκύ της ζωής, που έχει χίλια, μύρια μικρά και μεγάλα δεδομένα, ώστε καθώς περνούν τα χρόνια να νοιώσει, να πιστέψει και να της πουν και να λέει τον διαμαντένιο λόγο: «Ο άνθρωπός μου».

Όμως ξαναπαρακαλώ γυρίστε στη σελίδα 11 και μείνετε να καμαρώσετε εκείνους τους ανθρώπους. Αποπνέουν γαλήνη και δώρημα.

Γεώργης Διλιμπής

Το κελάδημα της Τσίχλας

Τσίχλα την παρανομιάζανε στο χωριό την Αννούλα. Κι έζησε και πέθανε τσίχλα. Ήτανε μιας μπουκιάς ανθρωπάκι. Αδύνατη, με ψιλά κανιά, δίχως βάρος, πετούμενη. Δεν περπατούσε - πήδαγε κι έτρεχε.

Αλλά για ποιο χωριό μιλάμε;

Για έν' από κείνα τα βουνίσια, που σκαρφαλώνουνε στην πλαγιά κι είναι όλα τα ίδια. Ομορφα, μα φτωχά και μίξερα κι αφημένα στην τύχη τους κι από θεούς κι ανθρώπους. Μια ρεματιά στην κατηφοριά με τις κόκκινες ροδοδάφνες και μια γιδόστρατα, που φέρνει μες από το δάσος των πεύκων στην κορφή του βουνού. Τόσο απόμερο, ξεχασμένο χωριό, που σχεδόν είχε κι αυτό ξεχάσει τ' όνομά του. Δεν του χρειάζοτανε, λες και του 'περτε βάρος. Αλλ' όσο τους λείπουνε των μικρών αφτών χωριών πολιτισμός, φροντίδα και χορτασιά, τόσο τους περισσεύ' η ψυχή. Ψυχή του λαού.

Είμαστε στον τελεφταίο χρόνο της Κατοχής. Το χωριό, που λέμε, βρισκότανε στα σύνορα των δυο Ελλάδων: της λεύτερης και της συνεργαζόμενης. Αλλά προς τα εδώ. Ένα γερμανικό φυλάκιο προσπαθούσε με τους ναζήδες τους δικούς του και τους τσολιάδες τους «δικούς μας» να μπουδίζει τη λευτεριά να κατέβει απ' την κορφή του βουνού προς τα κάτω - στον κάμπο. Γιατί 'κει ψηλά στην κορφή του βουνού είχανε φωλιάσ' οι αγωνιστές του έθνους κι ετοιμάζανε «καλά Χριστούγεννα» για τους εχθρούς.

Με την απελευθερωτική επιτροπή του χωριού είχανε συχνή επαφή. Αλλά πώς; Μέσον της Τσίχλας. Ήτανε κόρη μιας φτωχιάς χηρευάμενης του χωριού, που ο άντρας της σκοτώθηκε στην Αλβανία. Οχτώ με δέκα χρονών η Τσίχλα. Μα γεμάτη φωνή, 'ξυπνάδα και μίσος εναντίον των εχθρών. Και σβέλτη και μπασμένη στη ζωή -σαν ώριμο πλάσμα- κι αδειλιαστη.

Καλός καιρός στα τέλη του Δεκέμβρη. Ήλιος και στέγη, μα και κρύο τσουχτερό. Η Τσίχλα μαζί μ' άλλα παιδιά (τα σκολειά κλεισμένα!), βγαίνουν έξω απ' το χωριό σ' ένα πλάτωμα προς το ρέμα και παίζανε μπροστά στα μάτια των Γερμανών και των τσολιάδων. Παίζανε τόπι. Η Τσίχλα, πάνου στο φούντωμα του παιχνιδιού, τίνιζε το τόπι όσο μπορούσε μακρύτερα προς το ρέμα κι ύστερις έτρεχε, όσο μπορούσε πότερο, να το φτάσει. Το τόπι κυλούσε κάτω στη ρεματιά κι η Τσίχλα κυλούσε κι αυτή. Όχι πολύ ψηλά, μέσα στο δάσος την περιμένανε κατά το μεσημέρι, κάθε μέρα δυο αντάρτες. Τους έδινε το μήνυμα γραμμένο ή στοματικά της Επιτροπής και ξαναγυρνούσε πίσου λαχανια-

σμένη (για να μην αργήσει) με το τόπι στα χέρια! Αλλ' αυτό το ταχτικό χάσιμο της Τσίχλας μέσα στο δάσος πονήρησε τους «εχθρούς» ξένους και δικούς.

— Πρέπει να ιδούμε τι τρέχει, με τρόπο, γιατί το μωρό είναι πολύ πονηρό...

Αλλά δε χρειάστηκε τρόπος. Ο πρόεδρος του χωριού, δεξί χέρι των ναζήδων, έκανε την τελευταία του υπηρεσία «προς την πατρίδα». Τους πληροφόρησε τι συμβαίνει.

Όταν την άλλη μέρα, παραμονή των Χριστουγέννων, η Τσίχλα ξανάκανε το «παιχνίδι» της, τρέξανε πίσω από το τόπι ναζήδες και «δικοί», σταματήσανε το τόπι τη σταματήσανε κι αυτήνε. Και την ψάξανε. Βρήκανε χωμένο μέσα στα μαλλιά της ένα χαρτάκι.

— Έλα δω, πουλάκι μου, τη ρώτησε ο πρόεδρος. Ποιος σου το 'δωσε τούτο;

— Μόνη μου το 'γραψα.

— Και τι ξέρεις εσύ από τέτοια πράματα;

— Όλοι μας ξέρουμε.

— Και τι άλλο «παιχνίδι» ξέρεις;

— Όλα. Και να τρέχω. Και να πηδώ. Και να τραγουδώ. Να σκαρφαλώνω στα δέντρα να καρπολογώ και να πιάνω πουλάκια στις φωλιές τους.

— Για σκαρφάλωσε σ' αυτήνε την ελιά να σε ιδούμε;

Η Τσίχλα βρέθηκε σ' ένα λεπτό πάνω στο δέντρο.

— Ξέρεις, είπες, να τραγουδάς. Για πες μας κανένα «σκοπό» ν' ακούσουμε; Ότι σου αρέσει. Κι η Τσίχλα με λαγαρή παιδιάστικη φωνή κελάηδησε.

— «Μαύρ' είν' η νύχτα στα βουνά...» (Αυτό το τραγούδι ήτανε τότες το πιο συνηθισμένο τραγούδι των σκλαβωμένων Ελλήνων).

Μπαμ! Μπαμ! Μπαμ! Οι Γερμαναράδες κι οι τσολιάδες τη βάλανε στο σημάδι και τη σκοτώσανε σαν πουλί. Και το πουλί σωριάστηκε χάμου, μιας φούχτας σώμα κι απέραντη ψυχή. Η ψυχή όλης της Ελλάδας.

Περασμένα μεσάνυχτα, την ώρα που οι καμπάνες διαλαλούσανε τη γέννηση του «Σωτήρος», πέσανε ξαφνικά στο χωριό οι αντάρτες - και ναζήδες και «δικοί» κι ο πρόεδρος πλήρωσαν με τη ζωή τους το αναντρό τους έγκλημα.

Κ' ύστερα; Ύστερα από ένα χρόνο η Ελευθερία είχε κυνηγηθεί στεριάς και πελάου απ' όλην την Ελλάδα. Αλλά κάθε Χριστούγεννα, μετά τα μεσάνυχτα, οι χαρούμενοι αντίλαλοι της καμπάνας δεν μπορούν να πνίζουνε το θλιβερό κελάδημα της Τσίχλας και το κλάμα της Πατρίδας...

«Ανθολογία Αντιστασιακής Πεζογραφίας» Κώστας Βάρναλης
(<http://www.sarantakos.com/keimenamazi.html>)

Ευχαριστήριο-ύμνος στη Χίο στα πλαίσια της Ομηρικής Ακαδημίας

Σεβαστή κυρία Πρόεδρε της Ομηρικής Ακαδημίας, αξιότιμε κύριε Πρόεδρε του Ομήρειου Πνευματικού Κέντρου, αξιότιμε κύριε Αντιδήμαρχε Δ.Ε. Ομηρούπολης, Κυρίες και Κύριοι, σας ευχαριστώ για τη μεγάλη τιμή που μου κάνετε. Αν και πιστεύω ότι τέτοιου είδους τιμές αποτελούν σπουδαίο επιστέγασμα ενός φιλόφρονου βίου, όταν η προσφορά του ανθρώπου προς τον άνθρωπο έχει ήδη σχηματισθεί και τείνει προς την ολοκλήρωσή της. Παρ' όλα αυτά δέχομαι τη γενναιοδωρή χειρονομία σας με αισθήματα ευθύνης, σεβασμού, χαράς και υπερηφάνειας.

Πέρυσι επισκέφθηκα για πρώτη φορά το νησί το γύρισα ολόκληρο, απ' άκρη σ' άκρη. Στα μαστιχοχώρια μέθυσα από τη γλυκιά και ευωδιαστή τους ατμόσφαιρα. Χάιδεψα τους περιποιημένους σχίνους με τα ευωδιαστά φύλλα και θαύμασα το νοικοκυρεμένο τραπέζι που έχει ήδη στρωθεί για τη συγκομιδή της μαστίχας. Αντιλήφθηκα ότι ο σχίνος αποτελεί εδώ το ευλογημένο δένδρο. Σκαρφάλωσα στην υψηλή ακρόπολη του Εμπορείου, αγναντεύοντας τον απέραντο κάμπο από τη μια, και τ' όμορφο γαλάζιο από την άλλη.

Στο σπήλαιο των Ολύμπων μαγεύθηκα από τη δέσμη φωτός που η γη στέλνει απλόχερα από την επιφάνεια στα σπλάχνα της και σκέφτηκα ότι αυτός ο τόπος εδώ είναι πραγματικά νεραϊδότοπος! Περιδιάβηκα τα πανέμορφα μεσαιωνικά χωριά και καστροχώρια, δεν χόρταινα να κοιτάζω τον ξυστό διάκοσμο σπιτιών και εκκλησιών στο Πυργί, αγνάντευα τη θέα από τον Ανάβατο και τ' Αυγώνυμα, προσκύνησα στην Αγία Μαρκέλλα, απογειώθηκα στο βυζαντινό κάστρο της Βολισσού.

Εντυπωσιάστηκα από το νεολιθικό σπήλαιο στο

Η Δρ. Αλεξάνδρα Ροζοκόκη επίτιμος δημότις Χίου πλέον, διαβάζει το παρόν ευχαριστήριο

Άγιο Γάλας και από το καλοδουλεμένο ξύλινο εκκλησιαστικό τέμπλο της Παναγίας Αγιογαλούσαινας όπου ο χριστιανισμός και η αρχαιότητα συνυπάρχουν αρμονικά μέσα από φιγούρες γονιμότητας, που εκπροσωπούν τα πράσινα αγγελάκια με τις παχιές κοιλίτσες τους και οι γυμνόστηθες γυναικείες μορφές. Οι μοναδικές λαϊκότροπες τοιχογραφίες στη Μονή Διευχών με γοήτευσαν όπως και οι πανέμορφες σε χρώματα και σεβασμίες μορφές, αγιογραφίες και τοιχογραφίες του Βυζαντινού Μουσείου.

Θαύμασα τα μοναδικά σε τέχνη ψηφιδωτά της Νέας Μονής κι αισθάνθηκα πόνο για τα λείψανα των αδικοσφαγμένων τόσο εδώ όσο και στον Άγιο Μηνά. Ώρες χάζεψα χωρίς να χορταίνω τα πλούσια και πανέμορφα ευρήματα του Αρχαιολογικού Μουσείου. Διδάχθηκα πολλά από το Λαογραφικό Μουσείο στην Καλλιμασιά για την επιβίωση των απλών ανθρώπων (γεωργών, τσοπάνηδων, χειρωνακτών). Ότι μ' εντυπωσίασε ήταν το κατάμαυρο φόρεμα που φορούσε η νύφη την επόμενη Κυριακή μετά τον γάμο της, και πήγαινε μ' αυτό στην εκκλησιά. Το λευκό νυφικό και η χαρά του γάμου ήταν πλέον παρελθόν και από τόσο νωρίς άρχιζε ο βαρύς ζυγός του έγγαμου βίου.

Ευχαριστήθηκα τη βόλτα στα πλούσια χωριά του Κάμπου και διδάχθηκα πολλά από το ντοκιμαντέρ για τη ζωή και τις ασχολίες των ανθρώπων της περιοχής. Απόλαυσα γευστικές λιχουδιές σε ψαροχώρια όπως η Λαγκάδα και ξεκουράστηκα σε καταπράσινες δροσερές περιοχές όπως το φαράγγι στο Άγιο Γάλας.

Παντού αναζητούσα τον Όμηρο. Στη Δασκαλόπετρα, στον Πιτύο, στη Βολισσό. Αυτό τον θεικό θνητό που η Μούσα τίμησε όσο κανέναν άλλο με το χάρισμά της, αλλά οι θεοί του στέρησαν το φως. Ίσως επειδή ο Όμηρος έβλεπε με τα μάτια του πνεύματος και της ψυχής όσα δεν έβλεπαν οι υπόλοιποι θνητοί με τη φυσική τους όραση.

Φεύγοντας από το νησί, πήρα μαζί μου όχι μόνο τα εύγευστα γλυκά κουταλιού και προϊόντα μαστίχας, αλλά και λίγα βότσαλα από την παραλία της Δασκαλόπετρας. Τα χαϊδεύω στην Αθήνα και η σκέψη μου πετά στα παράλια της Χίου και της Ιωνίας. Τελειώνοντας, επιθυμώ να πω ότι η Χίος τόσο για τη φύση όσο και για τους ανθρώπους της αποτελεί για μένα ένα πολύ γλυκό και ζεστό νησί.

Δρ. Αλεξάνδρα Ροζοκόκη
Διευθύνουσα του Κέντρου Ερεύνες
της Ελληνικής και Λατινικής Γραμματείας
στην Ακαδημία Αθηνών

ΤΟ «ΖΟΥΔΙΚΟ» ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

Κείμενο-φωτογραφίες καπετάν Μιχάλη Γ. Καριάμη

Προ ολίγων ημερών, γύρω στις δυόμισι τα ξημερώματα, το τηλέφωνό μας, άρχισε να κτυπά δαιμονισμένα. Η γυναίκα μου πετάχτηκε τρομαγμένη από τον ύπνο. «Αχ, κάτι συμβαίνει στα παιδιά μας», ήταν η πρώτη αντίδρασή της. Σήκωσα το τηλέφωνο και άκουσα τις φωνές ενός φιλικού ζευγαριού, νέων παιδιών, σε κατάσταση υστερίας και απόγνωσης, να μας καλούν στο παρακείμενο σπίτι τους. Φώναζαν για κάποιον άγνωστο εισβολέα. Μας χόριζαν λίγα μέτρα απόσταση. Τρέξαμε κι από την ορθάνοικτη πόρτα, μπήκαμε στο σπίτι τους. Βιαστικά και προσεκτικά, πορευθήκαμε προς το σημείο που ακούγονταν οι αγωνιώδεις φωνές. Ο νεαρός σύζυγος κραδαίνοντας μία σκούπα ήταν οχυρωμένος πίσω από την κάτωρη νεαρή γυναίκα η οποία με το ένα χέρι κρατούσε το σύντροφο της και με το άλλο μια παντόφλα. Απέναντι, στον τοίχο, τους κοιτούσε απορημένο ένα μικρό σαμιαμίδι.

Με πιάσανε γέλια. Η σύζυγός μου, απορημένη για το ξέσπασμα, με επέπληττε, λέγοντάς μου να μην παίζω με τον φόβο τους. Έπιασα με κόπο το ζωάκι και με προσοχή το έβγαλα έξω από το σπίτι. Δέχθηκα τα πυρά, όλων, γιατί δεν το σκότωσα. «Επί ματαίω» τα λόγια μου για το τι καλό προσφέρει η παρουσία αυτών των μικρών, ακίνδυνων ερπετών σε κάθε οικία, δεν έπιαναν τόπο. Μόνο τους εξαγρίωναν.

Γυρίσαμε στο σπίτι, αλλά πού να μας πάρει ο ύπνος. Ο νους μου, γύρισε πολλά χρόνια πίσω στον τόπο της καρδιάς και της παντοτινής μου σκέψης, στην γενέθλια γη της Λαγκάδας. Λίγο μετά το 1950, σε μια από της αξέχαστες νυχτερινές βεγγέρες, με τους άντρες να απουσιάζουν στα μακροχρόνια μπάρκα τους. Παρούσες στην αυλή, όλες οι γυναίκες του σογιού και της γειτονιάς. Άλλες καθισμένες στα σκαλοπάτια της πόρ-

τας ή στα καντούνια, άλλες καθισμένες καταγής ανακούρκουδα. Άλλες όρθιες στην άκρη του τοίχου για να γνέθουν με τον κλώστη. Άλλες να μπλέκουν με βελόνες και ότι άλλο φανταστεί ο νους του ανθρώπου. Όλα αυτά, στο φως του φεγγαριού ή άλλοτε με την βοήθεια μιας αμυδρά φωτίζουσας το χώρο γκαζόλαμπας. Εκεί πρωτάκουσα την ιστορία που θα σας διηγηθώ. Από τότε και για πάρα πολλά χρόνια, κάθε φορά που πήγαινα στο χωριό της μάνας μου, επιβεβαίωνα από πολλά και διάφορα χείλη τα περί του θανάτου του προπάππου μου.

Το δεύτερο τέταρτο του περασμένου αιώνα, το χωριό της «Κυδιάντας», υπήρξε κεφαλοχώρι του νησιού μας. Ο στόλος της, αποτελούμενος από ιστιοφόρα πλοία, ήταν από τους ποιο τρανούς σε όλη την Ελλάδα. Στο Αιγαίο μας αρμένιζαν περήφανα τα γνωστά ως «Λαγκαδούσικα Κότερα» καΐκια των χωριών μας. Ο ποιο τρανός καρaboκύρης του χωριού για την εποχή που μιλάμε ήταν ο καπετάν Γιώργης Πούλος, γνωστότερος όμως σαν «Κανιώρος». Παππούς της μητέρας μου από την πλευρά της μάνας της. Κατάφερε να κουμαντάρει τρία σκάφη. Η «Ευαγγελίστρια» του, σύμφωνα με την παραδοχή όλων, ήταν το ταχύτερο ιστιοφόρο, ταυτόχρονα δε και το ποιο μεγάλο τρεχαντήρι που σκαρώθηκε ποτέ στην Ύδρα.

Το «Κανιώρικο» και το «Μαμιάδικο» σόι

Καπετάν Γιώργης Πούλος με τη γυναίκα του Κυριακούλα

Θυμάμαι την γιαγιά μου, με δακρυσμένα τα κα-
τάμαυρα μάτια της, να διηγείται περιγραφικότερα
τα καθέκαστα για την αιτία θανάτου του πατέρα
της. Σας τα μεταφέρω ακριβώς και με προσοχή!

Έξω από το μεγάλο καπετανόσπιτο της Κυδι-
ντας, υπήρχε ένα «καλύβι» για της ανάγκες του σπι-
τιού και των καϊκιών. Κάθε φορά που ο καπετάν
Γιώργης, ετοιμάζονταν να φύγει για ταξίδι, έβαζε σε
έναν κεσέ γάλα, έπαιρνε ένα σκαμνί και έμπαινε στο
καλύβι. Απόθετε, τον κεσέ κοντά στο «μεσοδόκι»
στο πάτωμα, κάθονταν στο σκαμνί και περίμενε να
κάνει την εμφάνιση του το «ζουδί του σπιτιού». Ένα
τεράστιο φίδι, το οποίο σύμφωνα με τις διηγήσεις
όλων, του το είχε αφήσει υπό την προστασία του ο
πατέρας του όπως και εκείνου ο δικός του. Ήταν το
γούρι του σπιτιού και το γνώριζαν όλοι. Έλεγε στην
κυρά του: «Κυριακούλα, μίλησα με τον αφέντη και
μούπενε τα καλά μαντάτα. Όλα βολικά θα μούρθου-
νε». Λένε, πως από τον τρόπο που κουλουριάζονταν
το φίδι, από τις κινήσεις του κεφαλιού και της
γλώσσας, έπαιρνε τους οιωνούς για το ταξί-
δι. Άφηνε πάντα εντολή, όσο καιρό απουσιάζει στα
ταξίδια, η κυρά του, ν' αποθέτει τον κεσέ με το γά-
λα κοντά στο μεσοδόκι και να βγαίνει αμέσως έξω
απ' το καλύβι. Αυτό διαρκούσε χρόνια.

Την τελευταία φορά όμως, μετά την συνάντησή
του με το φίδι, ο μπάρμπα Κανιώρος, βγήκε συνο-
φρουωμένος και αμίλητος. Τον εσταύρωσε η μανή
Κυριακούλα για να της πει κάτι. «Έν είν' τα πράμα-
τα καλά. Ανήσυχος ήταν ο φίλος μου. Ταραγμένος.
Έν ηξέρω ιντάπαθενε»...

Δημήτρης και Βασίλης Γ. Πούλου με τις συζύγους τους
Αγγελική και Θεοδώρα, καθιστή η αδελφή τους Ξενιώ

Σαν ήρθε η ώρα του αποχωρισμού, φώναξε
όλο το σόι, φίλους, κουμπάρους και γνωστούς να
τους πει «αντίο» και να τους φιλήσει. Πήρε βόλ-
τα όλο το σπίτι και τα κτήματά του. Ακούμπησε
και χάιδεψε όλα τα υπάρχοντά του. Την ώρα του
φευγίου αγκάλιασε όλα τα παιδιά και τα εγγόνια
του. Κοίταξε με νόημα και παράπονο την κυρά
του και έφυγε για πρώτη φορά στη ζωή του σκυ-
φτός και στενοχωρημένος.

Την άλλη μέρα, έφθασε από την Αμερική η
κόρη του και νονά μου Κατερίνα, με τον άνδρα
της Γιώργη Φερεντίνο.

Σε λίγες ημέρες, ένας πυροβολισμός διατάρα-
ξε την απόλυτη ησυχία του χωριού. Απορημένοι
όλοι βγήκαν να δουν τη συμβαίνει. Ο ήχος είχε
ακουστεί από το Πέρα Χωριό. Από το Κανιώρι-
κο σπίτι. Απ' ότι μου έλεγε η γιαγιά μου Ξενιώ
Πούλου-Μπουσσε, αυτόπτης μάρτυρας της όλης
ιστορίας, ο πυροβολισμός ακούστηκε από το κα-
λύβι τους. Όλες στο σπίτι έμειναν απορημένες
εκτός από τη μάνα τους. Η γιαγιά Κυριακούλα,
καταλαβαίνοντας τι είχε συμβεί, τραβούσε τα
μαλλιά της στριγκλίζοντας ωρυόμενη: «Ουγού
συμφορά πούπεσενε στην κεφαλή μας».

Βγήκαν όλες από το σπίτι και αντίκρισαν τρο-
μαγμένο τον γαμπρό τους να τους λέγει πως,
σκότωσε ένα φίδι μέσα στο καλύβι. Με τρεμά-
μενα πόδια δρασκέλισαν την μικρή απόσταση
και έντρομες είδαν το φίδι να σφαδάζει και να
στριφογυρίζει στο ματωμένο μεσοδόκι...

Ήταν το «ζουδικό του σπιτιού». Η καλή τους
τύχη. Μετά τις πρώτες στιγμές της αμηχανίας, η
μανή, άρχισε να μοιρολογά παρασέρνοντας όλες
τις γυναίκες και τα παιδιά σε ομαδικό θρήνο.
Χωρίς δεύτερη κουβέντα ή νεύμα, μαυροφόρε-
σαν όλες. Το πλήρωμα του καϊκιού αποτελούσαν
όλα τα σερνικά μέλη της οικογένειας. Ο κύρης,
τέσσερεις γιοί, γαμπρός, εγγόνια και ανίψια.

Σαν τελείωσαν όλες οι διαδικασίες του πέν-
θους, η κυρά-καπετάνισσα με βαριά πόδια και
καρδιά, πήρε τον ανήφορο για την κορυφή που
οδηγούσε στις «Βίγλες». Το ψηλότερο σημείο
του χωριού, πάνω από την εκκλησιά της Άγιας
Αναστασίας, από όπου αγνάντευαν το πέλαγος
και τα καϊκια τους. Οικείος ο χώρος για την για-
γιά Κυριακή. Εδώ ανέβαινε κάθε τόσο να δει τα
φωτεινά σήματα του καπετάν Κανιώρου και να
μάθει τον ερχομό του. Τώρα με βάρδιες περίμε-
ναν να φανεί το σκαφίδι τους, φορτωμένο με
συμφορά. Δεν υπήρχε περίπτωση αμφιβολίας.
Όλες περίμεναν το κακό. Απλά δεν γνώριζαν
ποιον ή ποιους είχαν να κλάψουν.

Όσο αργούσε το καΐκι να φανεί η αγωνία μεγάλωνε. Σιγά, σιγά για συμπαράσταση ή από περιέργεια, οι ποιο πολλές γυναίκες του χωριού, είχαν μετακομίσει στις Βίγλες. Κάποια μέρα στο βάθος του ορίζοντα από τη μεριά του Νοτιά, φάνηκε η φιγούρα της «Ευαγγελίστριας». Φουσκωμένα τα πανιά... Βαμμένα όμως... μαύρα. Αυτό σήμαινε ομαδικό σπαραγμό και θρήνο. Η φωνή με το χαμπάρι πως το «Κανιώρικο καΐκι φάνηκε με μαύρα πανιά», αντιλάλησε ως τα γκρεμνά του «Αγριου Ποταμού», στο αντίπερα χωριό της Συκιάδας, ως την παραλία της Λαγκάδας. Με μιας, όλο το χωριό έφθασε κοντά τους. Με ματιές ρωτούσαν χωρίς να πάρουν απάντηση... «Άραγε ποιος ή ποιοι να είναι;»...

Ωρες μετά σαν πλάκωσε η νύχτα, επέστρεψαν στο χωριό. Τώρα έπρεπε να σκεπάσουν τους καθρέπτες για να μη βλέπουν τα πρόσωπά τους. Να βάλουν μαύρα ζωνάρια στις πόρτες και τα παράθυρα. Να βάλουν μαύρα κρέπια και σιρίτια σε κουρτίνες, σεντόνια και πεσκίρια. Να κρύψουν τις φωτογραφίες. Να εξαφανίσουν κάθε χαρά και να γεμίσουν το σπίτι θλίψη.

Μετά δυο μέρες, το περήφανο σκαρί, βαμμένο με μαύρα ζωνάρια, φουντάριζε στο λιμάνι της Λαγκάδας. Άφωνοι και με αγωνία οι χωριανοί έβλεπαν έναν-έναν από το τσούρμο να κατεβαίνουν από το καΐκι και να παίρνουν τη θέση τους στους πάγκους και στα κουπιά της βάρκας που θα τους έφερνε μαζί με τον πόνο τους στη στεριά. Όλοι ντυμένοι στα μαύρα. Τα «Λαγκαδούσικα κασκέτα», δεν μπορούσαν να κρύψουν την οδύνη τους. Κατέβηκαν όλοι εκτός από τον θαλασσόλυκο караβοκύρη. Τον Κύρη και οδηγό τους. Τον καπετάν Γιώργη Πούλο, γνωστό σε όλη την Χίο σαν «Κανιώρο» και για την παροιμιώδη τιμιότητά του. Λίγο αργότερα, όλο το χωριό μάθαινε το άδοξο τέλος του. Τη μέρα που σκότωσαν το φίδι, εκείνος, είχε φάει σαλιγκάρια στην Κρήτη και ήταν

Το ερειπωμένο πλέον «Κανιώρικο» (20-7-2009)

δηλητηριασμένα. Όλοι κοιτάχτηκαν και συσχέτισαν το θάνατο του καπετάνιου με αυτόν του φιδιού. Του «ζουδικού του σπιτιού», όπως λέμε στα χωριά μας. Το «Ζουδικό» ή «Σαϊτάρι» ή «Στοιχειό» ή «Καλός Φύλακας του σπιτιού», των συγχρόνων Ελλήνων, δεν είναι άλλο, παρά ο «Οικουρός όφις» των αρχαίων προγόνων μας. Δηλαδή ο «Κτήσιος» ή «Χθόνιος Δίας», αλλά με την μορφή φιδιού. Ο προστάτης του σπιτιού και της περιουσίας. Άλλωστε ας μη ξεχνάμε πως και ο «Μελίχιος Ζευς», μορφή φιδιού είχε. Το φίδι για τους αρχαίους Έλληνες, ήταν σύμβολο Μαντείας, Γνώσης, Ιατρικής. Το «Σπιτίσιο ή Σπιτιάτικο Φίδι», που εκπροσωπούσε το καλό. Τον «Καλό Οιώνό», γι' αυτό και δεν έπρεπε να σκοτώνουν αυτούς τους πιστούς φύλακες του ανθρώπου. Πιθανά αυτός και ο λόγος που ο λαός συνέδεσε τον θάνατο του φιδιού με γρουσουζιά για το σπίτι κι όλη την οικογένεια που ζούσε μέσα σ' αυτό.

Λίγο καιρό μετά το χαμπάρι, το ζεύγος του Γιώργη και της Κατερίνας Φερεντίνου, επέστρεψαν στην Αμερική. Με το πρώτο γράμμα που έλαβαν από την ξενιτεμένη κόρη και αδερφή τους, έμαθαν για τον θάνατο από εργατικό ατύχημα του γαμπρού τους Γιώργη. Του «φταίχτη» της όλης συμφοράς...

«Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἔχουσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἑλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.»

(Αριστοτέλης «Περὶ ποιητικῆς»)

Αχ, αυτός ο αθάνατος και απαράλλαχτος Ελληνισμός στα βάθη των αιώνων... Προσκυνώ το μεγαλείο των παραδόσεών σου, λαέ μας!

Μιχάλης Γ. Καριάμης
Συνταξ. Πλοίαρχος Ε.Ν.

Οι «Βίγλες» πάνω από το ναό της Αγίας Αναστασίας

Παιδιά του Δαφνώνα μιας άλλης εποχής

Από το αρχείο

①

1 Ο ηλικιωμένος πλέον Μαξ με την κόρη του Γιάννη Λαμπρινούδη, Φωτούλα

2 Ο Γιάννης και Ασημίνα Κ. Λαμπρινούδη

3 Και πάλι Ασημίνα και Γιάννης

4 Ο μικρός τότε Γιάννης Λαμπρινούδης με τον πατέρα του Κωστή

5 Μπροστά από αριστερά: Γιάννης και Ασημίνα Λαμπρινούδη, Πόπη Σιδερίδη.

σε φωτογραφίες του Μαξ Ρεντιάνη

Βαγγέλη Ρουράκη

Πίσω: Χαράλαμπος Στυλ. Μυρώνης, Σταματία Στυλ. Μυρώνη, Σταματία Γ. Μυρώνη

6 Η Μαρίκα Κ. Παπανικολάκη με τα παιδιά της Βασιλεία και Γιώργη

7 Η Ασημίνα ανεβασμένη στη συκιά...

8 Λουλούδα Μαμούνα, Σταματία Μυρώνη-Καρπούζη, Αντώνης Σ. Μυρώνης, Χαράλαμπος Σ. Μυρώνης και Μανώλης Γ. Μαμούνας

Ο παπα-Λευτέρης Νουφράκης και η λειτουργία στην Αγιά-Σοφιά

Κάποτε μου μίλησε ο παππούς μου για ένα Κρητικό παπά, αληθινό παλικάρι, που το Γενάρη του 1919 λειτούργησε κάτω από τους χιλιόχρονους θόλους της Αγιά-Σοφιάς!

Τον γνώριζε καλά, γιατί ήταν στρατιωτικός ιερέας στη Μεραρχία που ανήκε και ο ίδιος, στη Μεραρχία εκείνη που αργότερα συμμετείχε στη Μικρασιατική Εκστρατεία κι έφτασε ως τις πόλεις της Άγκυρας, ήπια νερό από το Σαγγάριο!... Όμως αλίμονο! αυτό το δροσερό νερό μετατράπηκε λίγο αργότερα σε καυτό πύρινο ποτάμι πόνου και οδύνης, που έκαψε τις καρδιές όλων των Ελλήνων.

Στα λόγια του παππού μου δεν έδωσα τότε μεγάλη σημασία. Μου φάνηκε αυτό που μου 'λεγε απίθανο, το θεώρησα σαν ένα παραλήρημα, απομεινάρι εκείνου του αβάσταχτου, του αφάνταστου πόνου που ένιωθε ο παππούς μου, όταν αναθυμόταν τα περασμένα, όταν άκουγε τις λέξεις Ιωνία, Σμύρνη, Πέργαμος, Αϊβαλί, Τραπεζούντα, Κερασούντα, Σαγγάριος, Εσκή Σεχίρ, Αφιόν Καραχισάρ, Πόλη, Αγιά Σοφιά! Οι λέξεις αυτές είχαν πάρει στο νου και στην καρδιά του παππού μου τη θέση ότι πιο ιερού και πιο νοσταλγικού είχε σ' αυτή τη ζωή, ακόμη πιο ιερού και από τα ίδια τα παιδιά του, τα εγγόνια του, την ίδια του τη ζωή!

Δεκάδες φορές τον αντίκρισα με τα παιδικά μου μάτια να κλαίει -πολλές φορές ξεσπούσε σε γοερούς λυτρωτικούς λυγμούς- προφέροντας αυτά τα άγια ονόματα, που ταυτίζονται με τη διαχρονική ιστορική πορεία και παρουσία του Γένους μας πάνω στη γη. Τότε δεν καταλάβαινα τίποτε ή σχεδόν τίποτε. Μονάχα μια ακαθόριστη απορία κυριαρχούσε στην ψυχή μου απ' αυτή την ξεχωριστή στάση του παππού μου. Λίγο αργότερα κατάλαβα την καθοριστική επίδραση αυτών των δακρύων, αυτών των λυγμών στην δική μου ψυχή. Την καταλαβαίνω τώρα, θα την αισθάνομαι πάντα να κυριαρχεί σ' όλο το είναι μου.

Ο παππούς μου βέβαια είχε δίκιο, όταν έλεγε πως τον Ιανουάριο του 1919 λειτούργηθηκε η Αγιά-Σοφιά! Πρωταγωνιστής αυτού του συγκλονιστικού γεγονότος της εθνικής μας ζωής, το οποίο δυστυχώς αγνοούν πολλοί Έλληνες, ήταν ένα αληθινό παλικάρι, ένα βλαστάρι της λεβεντογέννας Κρήτης της οποίας τα ανδρεία παιδιά έδωσαν πάντα το μεγάλο παρόν σ' όλους τους αγώνες του Γένους, από τα πανάρχαια χρόνια (Ιδομενέας, Νέαρχος κ. α.) ως τις μέρες μας

(Μακεδονικός Αγώνας, Δρίσκο της Ηπείρου κ.α.)

Αναφερόμαστε στον παπά-Λευτέρη Νουφράκη από τις Αλώνες Ρεθύμνου, ο οποίος υπηρετούσε ως στρατιωτικός ιερέας στη Β' Ελληνική Μεραρχία, μια από τις δύο Μεραρχίες που συμμετείχαν στις αρχές του 1919 στο «συμμαχικό» εκστρατευτικό σώμα στην Ουκρανία. Η Μεραρχία αυτή στο δρόμο προς την Ουκρανία στάθμευσε για λίγο στην Κωνσταντινούπολη, την Πόλη των ονείρων του ελληνικού λαού, η οποία βρισκόταν τότε υπό «συμμαχική επικυριαρχία», ύστερα από το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Μια ομάδα Ελλήνων αξιωματικών με επικεφαλής το γενναίο κρητικό και μαζί του τον ταξίαρχο Φραντζή, τον Ταγματάρχη Λιαρομάτη, το Λοχαγό Σταματίου και τον Υπολοχαγό Νικολάου αγνάντευαν από το πλοίο την πόλη και την Αγιά-Σοφιά, κρύβοντας βαθιά μέσα στην καρδιά τους το μεγάλο μυστικό τους, τη μεγάλη απόφαση που είχαν πάρει το περασμένο βράδυ, ύστερα από πρόταση και έντονη επιμονή του λιονταρόψυχου Κρητικού παπά-Λευτέρη Νουφράκη. Να βγουν δηλαδή στην πόλη και να λειτουργήσουν στην Αγιά-Σοφιά.

Όλοι τους ήταν διστακτικοί, όταν άκουσαν τον παπά-Λευτέρη να τους προτείνει το μεγάλο εγχείρημα. Ήξεραν ότι τα πράγματα ήταν πολύ δύσκολα. Η Αγιά-Σοφιά, ήταν ακόμη τζαμί, σίγουρα κάποιοι φύλακες θα ήταν εκεί, κάποιοι άλλοι θα πήγαιναν για προσευχή, δεν ήταν δύσκολο από τη μια στιγμή στην άλλη να γεμίσει η

Ο παπά-Λευτέρης Νουφράκης 1872-1941
Φωτογραφίες: <http://agonigrammi.wordpress.com>

εκκλησία. Ύστερα ήταν και οι ανώτεροί τους που δεν θα έβλεπαν με καλό μάτι αυτή την ενέργεια, η οποία σίγουρα θα προκαλούσε θύελλα αντιδράσεων από τους «συμμάχους» για την «Προκλητικότητα» της. Ίσως μάλιστα να δημιουργείτο και διπλωματικό επεισόδιο που θα έφερνε σε δύσκολη θέση την Ελληνική κυβέρνηση και τον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο. Όμως ο παπά-Λευτέρης έχει πάρει την απόφασή του, ήταν αποφασιστικός και κατηγορηματικός.

— Αν δεν έρθετε εσείς, θα πάω μοναχός μου! Μόνο ένα ψάλλτη θέλω. Εσύ, Κωνσταντίνε (Λιαρομάτη), θα μου κάνεις τον ψάλλτη;

— Εντάξει, παππούλη, του απάντησε ο Ταγματάρχης, που πήρε και αυτός την ίδια απόφαση, κι όλα πια είχαν μπει στο δρόμο τους.

Τελικά, μαζί τους πήγαν και οι άλλοι. Το πλοίο που μετέφερε τη Μεραρχία είχε αγκυροβολήσει στ' ανοιχτά, γι αυτό επιβιβάστηκαν σε μια βάρκα στην οποία κωπηλατούσε ένας Ρωμιός της Πόλης και σε λίγο αποβιβάστηκαν στην προκουμαία. Ο Κοσμάς, ο ντόπιος βαρκάρης, έδεσε τη βάρκα και τους οδήγησε από το συντομότερο δρόμο στην Αγιά-Σοφιά. Η πόρτα ήταν ανοιχτή λες και τους περίμενε. Ο Τούρκος φύλακας κάτι πήγε να πει στη γλώσσα του, όμως τον καθήλωσε στη θέση του και τον άφησε άφωνο ένα άγριο κι αποφασιστικό βλέμμα του Ταξίαρχου Φραντζή. Όλοι μπήκαν μέσα σε ευλάβεια και προχώρησαν κάνοντας το σταυρό τους. Ο παπά-Λευτέρης ψιθύρισε με μεγάλη συγκίνηση:

«Εισελεύσομαι εις τον οίκον σου, προσκυνήσω προς Ναόν Αγίόν σου εν φόβω...».

Προχωρεί γρήγορα, δεν χρονοτριβεί. Εντοπίζει το χώρο στον οποίο βρισκόταν το Ιερό και η Αγία Τράπεζα. Βρίσκει ένα τραπεζάκι, το τοποθετεί σ' αυτή τη θέση, ανοίγει την τσάντα του, βγάζει όλα τα απαραίτητα για τη Θεία λειτουργία, βάζει το πετραχήλι του και αρχίζει:

Το ανάγλυφο του προσώπου του παπά Νουφράκη στην επιτύμβια στήλη (Αλώνες Ρεθύμνου)

— Ευλογημένη η Βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.

— Αμήν, αποκρίνεται ο Ταγματάρχης Λιαρομάτης και η Θεία Λειτουργία στην Αγιά-Σοφιά έχει αρχίσει. Μακάρι να μας αξιώσει ο Θεός να την ολοκληρώσουμε, σκέφτονται όλοι, και σταυροκοπιούνται με κατάνυξη. Οι αξιωματικοί μοιάζουν να τα 'χουν χαμένα, όλα έγιναν τόσο ξαφνικά και φαίνονται απίστευτα.

Η Θεία Λειτουργία προχωρεί κανονικά. Η Αγιά-Σοφιά ύστερα από 466 ολόκληρα χρόνια ξαναλειτούργείται! Ο παπά-Λευτέρης συνεχίζει. Όλα γίνονται ιεροπρεπώς, σύμφωνα με το τυπικό της Εκκλησίας. Ακούγονται τα «ειρηνικά», το «Κύριε ελέησον», «ο Μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού...», που γράφτηκε από τον ίδιο τον Ιουστινιανό με την προσταγή και την φροντίδα του οποίου χτίστηκε και η Αγιά-Σοφιά. Ακολουθεί η Μικρή Είσοδος, το «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ...», ο Απόστολος από τον Ταξίαρχο Φραντζή και το Ευαγγελικό Ανάγνωσμα από τον παπά-Λευτέρη. Χρήη νεωκόρου εκτελεί ο Υπολοχαγός Νικολάου.

Στο μεταξύ η Αγιά-Σοφιά αρχίζει να γεμίζει με Τούρκους. Ο παπά-Νουφράκης δεν πτοείται και συνεχίζει. Οι άλλοι κοιτάζουν σαστισμένοι πότε τον ατρόμητο παπά και πότε τους Τούρκους που μέχρι εκείνη τη στιγμή παρακολουθούν σιωπηλοί μη μπορώντας ίσως να πιστέψουν στα μάτια τους, γιατί αυτό που γινόταν εκείνη την ώρα μέσα στην Αγιά-Σοφιά, ήταν πραγματικά κάτι το απίστευτο.

Μετά το Ευαγγέλιο ακολουθεί το Χερουβικό από τον Ταγματάρχη Λιαρομάτη, ενώ ο παπά-Λευτέρης τοποθετεί το αντιμήνσιο πάνω στο τραπεζάκι, για να κάνει την Προσκομιδή. Οι Τούρκοι συνεχώς πληθαίνουν. Οι ώρες είναι δύσκολες, αλλά και ανεπανάληπτες, επικές.

Ο παπά-Νουφράκης συνεχίζει. Βγάζει από την τσάντα ένα μικρό Άγιο Ποτήριο, ένα δισκάριο, ένα μαχαιράκι, ένα μικρό πρόσφορο κι ένα μικρό μπουκαλάκι με νάμα. Με ιερή συγκίνηση και κατάνυξη κάνει την προσκομιδή, ενώ ο Λιαρομάτης συνεχίζει να ψάλλει το Χερουβικό. Όταν ολοκλήρωσε την Προσκομιδή, στρέφεται στον Υπολοχαγό Νικολάου, του λέει ν' ανάψει το κερί για να ακολουθήσει η Μεγάλη Είσοδος. Ο νεαρός Υπολοχαγός προχωρεί μπροστά με το αναμμένο κερί και ακολουθεί ο παπάς βροντοφωνάζοντας: «Πάσαντων ημών μνησθείη Κύριος ο Θεός...» Στη συνέχεια ακολουθούν οι «Αιτήσεις» και το «Πιστεύω», το οποίο είπε ο Φρατζής.

Στο μεταξύ η Αγιά-Σοφιά, έχει γεμίσει με Τούρκους κι ανάμεσά τους υπάρχουν και πολλοί Έλληνες της Πόλης, που βρέθηκαν εκεί αυτή την ώρα και παρακολουθούν με συγκίνηση τη λειτουργία, χωρίς να τολμούν να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους «δια τον φόβον των Ιουδαίων» δηλαδή των Τούρκων. Μόνο κάποιες στιγμές δεν μπορούν να συγκρατήσουν τα δάκρυα που τρέχουν από τους οφθαλμούς τους και για να μην προδοθούν φροντίζουν και τα σκουπίζουν πριν γίνουν «πύρινο» ποτάμι και τότε ποιός θα μπορούσε να τα συγκρατήσει.

Η Λειτουργία στο μεταξύ φτάνει στο ιερότερο σημείο της, την Αναφορά. Ο παπά-Λευτέρης με πάλλουσα από τη συγκίνηση φωνή λέει: «Τα Σα εκ των Σων, Σοι προσφέρομεν κατά πάντα και δια πάντα». Όλοι οι αξιωματικοί γονατίζουν και η φωνή του Ταγματάρχη Λιαρομάτη ακούγεται να ψέλνει το «Σε υμνούμεν, Σε ευλογούμεν, Σοι ευχαριστούμεν Κύριε και δεόμεθά Σου ο Θεός ημών». Σε λίγη ώρα η αναίμακτη θυσία του κυρίου μας έχει τελειώσει στην Αγιά-Σοφιά, ύστερα από 466 ολόκληρα χρόνια! Ακολουθεί το «Άξιον Εστί», το «Πάτερ ημών»... το «Μετά φόβου Θεού πίστεως και αγάπης προσέλθετε» και όλοι οι αξιωματικοί πλησιάζουν και κοινωνούν τα άχραντα Μυστήρια. Ο παπά-Λευτέρης λέει γρήγορα τις ευχές και ενώ ο Λιαρομάτης ψέλνει το «Ειη το όνομα Κυρίου ευλογημένον...» καταλύει το υπόλοιπον της Θείας Κοινωνίας και απευθυνόμενος στον Υπολοχαγό Νικολάου του λέει: «Μάζεψέ τα γρήγορα όλα και βάλτα μέσα στην τσάντα». Ύστερα κάνει την Απόλυση!

Η Θεία Λειτουργία στην Αγιά-Σοφιά, έχει ολοκληρωθεί. Ένα όνειρο δεκάδων γενεών Ελλήνων έχει γίνει πραγματικότητα. Ο παπά-Νουφράκης και οι τέσσερις αξιωματικοί είναι έτοιμοι να αποχωρήσουν και να επιστρέψουν στο πλοίο. Η Εκκλησία όμως είναι γεμάτη Τούρκους, οι οποίοι έχουν αρχίσει να γίνονται άγριοι, επιθετικοί συνειδητοποιώντας τι ακριβώς είχε συμβεί. Η ζωή τους κινδυνεύει άμεσα. Όμως δε διστάζουν, πλησιάζει ο ένας τον άλλο, γίνονται «ένα σώμα», μια γροθιά και προχωρούν προς την έξοδο. Οι Τούρκοι είναι έτοιμοι να τους επιτεθούν, όταν ένας Τούρκος αξιωματούχος παρουσιάζεται με την ακολουθία του και τους λέει: «Ντουρούν χέμεν...» (Αφήστε τους να περάσουν). Το είπε με μίσος. Θα ήθελε να βάνει τα χέρια του στο αίμα τους, όμως εκείνη τη στιγμή έτσι έπρεπε να γίνει, αυτό επέβαλαν τα συμφέροντα της πατρίδας του, δεν ήταν χρήσιμο γι αυτούς να

σκοτώσουν τώρα πέντε Ρωμιούς αξιωματικούς μέσα στην Αγιά-Σοφιά. Δεν ξεχνά ότι στ' ανοιχτά της Πόλης βρίσκονται δύο ετοιμοπόλεμες Ελληνικές Μεραρχίες κι ακόμη ότι η Κωνσταντινούπολη βρίσκεται ουσιαστικά υπό την επικυριαρχία των νικητών του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στους οποίους βέβαια δεν συμπεριλαμβάνονται οι Τούρκοι.

Στο άκουσμα αυτών των λόγων οι Τούρκοι υποχωρούν. Ο παπά-Νουφράκης και οι άλλοι αξιωματικοί βγαίνουν από την Αγιά-Σοφιά και κατευθυνόμενοι προς την προκυμαία, όπου τους περιμένει η βάρκα. Ένας μεγαλόσωμος Τούρκος τους ακολουθεί, σηκώνει ένα ξύλο και ορμά για να χτυπήσει τον παπά-Νουφράκη. Διαισθάνεται, ξέρει ότι αυτός ο παπάς είναι ο εμπνευστής, ο δημιουργός αυτού του γεγονότος. Ο ηρωικός παπάς σκύβει για να προφυλαχθεί, αλλά ο Τούρκος καταφέρνει και τον χτυπά στον ώμο. Λυγίζει το σώμα του από τον αβάσταχτο πόνο, όμως μαζεύει τις δυνάμεις του, ανασηκώνεται και συνεχίζει να προχωρεί. Στο μεταξύ ο Ταγματάρχης Λιαρομάτης και ο Λοχαγός Σταματίου αφοπλίζουν τον Τούρκο, που είναι έτοιμος για να δώσει το πιο δυνατό κι ίσως το τελειωτικό χτύπημα στον παπά.

Ήδη, πλησιάζουν στη βάρκα. Μπαίνουν όλοι μέσα. Ο Κοσμάς μαζεύει τα σχοινιά και αρχίζει γρήγορα να κωπηλατεί. Σε λίγο βρίσκονται πάνω στο ελληνικό πολεμικό πλοίο ασφαλής και θριαμβευτές.

Βέβαια ακολούθησε διπλωματικό επεισόδιο και οι «σύμμαχοι» διαμαρτυρήθηκαν έντονα στον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος αναγκάστηκε να επιπλήξει τον παπά-Λευτέρη Νουφράκη. Όμως κρυφά επικοινωνήσε μαζί του και «τον επαίνεσε και συνεχάρη τον πατριώτη ιερέα, που έστω και για λίγη ώρα ζωντάνεψε μέσα στην Αγιά-Σοφιά τα πιο ιερά όνειρα του Έθνους μας».

Αυτό ήταν σε γενικές γραμμές το ιστορικό της Θείας Λειτουργίας που έγινε ύστερα από 466 χρόνια στην Αγιά-Σοφιά από τον ηρωικό παπά-Λευτέρη Νουφράκη. Σίγουρα οι περισσότεροι Νεοέλληνες το αγνοούμε. Το όνομα του λιονταρόψυχου Κρητικού δε λέει τίποτε στο νου και στην καρδιά μας. Κι όμως αυτός ο απλός παπάς από τις Αλώνες Ρεθύμνου σήκωσε πάνω στους ώμους του και ζωντάνεψε, έστω και για λίγο, ένα από τα πιο επικά, πιο ιερά, πιο Άγια όνειρα του Γένους...

<http://www.kairatos.com.gr/agiasofia.htm>

Αντώνη Στιβακτάκη από αυτά που του είπε ο παππούς του (απόσπασμα). Προδημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ηρακλείου Κρήτης "ΜΕΣΣΟΓΕΙΟΣ" την 3/6/1998

Γράμματα-Τέχνες-Πρόσωπα-Τέχνες-Γράμματα

Λορέντζος Μαβίλης (1860-1912)

Ο σονετογλύπτης ποιητής, ο βουλευτής, ο φλογερός πατριώτης και οραματιστής
Απόηχος της επετείου των 100 χρόνων από τον ηρωικό του θάνατο

(Υπο Δρ. Ιστορίας Μαρίας-Ελευθερίας Γ. Γιατράκου)

Εκατόν ένα χρόνια περίπου πέρασαν, από την ημέρα που τραυματίστηκε θανάσιμα στο Δυτικό Μέτωπο του Αγώνα, στο Δρίσκο της Ηπείρου, στις 28 Νοεμβρίου 1912, ο Λορέντζος Μαβίλης.

Γόνος ευγενούς οικογένειας, γεννήθηκε στην Ιθάκη στις 6 Σεπτεμβρίου του 1860. Ο παππούς του ήταν πρόξενος της Ισπανίας στην Κέρκυρα, όπου η οικογένειά του είχε εγκατασταθεί¹. Εκεί πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του. Ο πατέρας του υπηρέτησε εκεί ως Πρόεδρος των Δικαστηρίων της Ιονίου Πολιτείας². Η μητέρα του ποιητή ήταν επίσης Κερκυραία και ονομαζόταν Ιωάννα Καποδίστρια-Σούφη. Η μητέρα του έζησε στην Κέρκυρα σ' ένα αγρόκτημα, αγάπησε τη γλώσσα του λαού, τα τραγούδια και τις παροιμίες του και την αγάπη της αυτή μετέδωσε στο γιό της Λορέντζο³.

Η παιδείσή του άριστη από τα πρώτα παιδικά του χρόνια. Φοίτησε στα εκπαιδευτήρια «Καποδίστριας», όπου είχε δάσκαλο τον ελληνιστή τον Ιωάννη Ρωμανό, που τον σύστησε στην Αναγνωστική Εταιρεία, όπου συχνάζουν όλοι οι άνθρωποι των γραμμάτων. Εκεί γνώρισε τον Ιάκωβο Πολυλά, σοφό εκδότη του Διονυσίου Σολωμού. Η γνωριμία του με τον Ιακ. Πολυλά, λόγιο και βουλευτή, συνεχιστή του πνεύματος του Διονυσίου Σολωμού, υπήρξε καθοριστική για τη ζωή του.

Γνώστης της Ιταλικής, Ισπανικής, Αγγλικής

<http://exalapaxas.blogspot.gr/>

Ο Λ. Μαβίλης ξεπνυχά στα χέρια του Νικολάου Καρβούνη
(Ευχαριστούμε τον κ. Χάρη Ιατρίδη για τη φωτογραφία)

και Γερμανικής, γράφτηκε το 1878 στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών την οποία εγκατέλειψε μετά ένα χρόνο, για να σπουδάσει στην Γερμανία φιλολογία, γλωσσολογία και φιλοσοφία. Στις 16 Ιουνίου του 1890 αναγορεύτηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφίας του Έρλαγκεν της Βαυαρίας και κατέβηκε στη Κέρκυρα χωρίς να δεχθεί καμία θέση για να μην παραβεί τις ηθικές αρχές του. Σε ένα μικρό απόσπασμα επιστολής του που αποστέλλει προς τον Κεφαλληνό μας δίνει το στίγμα και την ηθική γραμμή πλευσης και προοπτικής του: «Ό,τι κατορθώσω εις την ζωήν μου, θα το κατορθώσω μένοντας συνεπής, χωρίς ν' απαρνηθώ ούτε μια μόνο πράξη, ούτε μια μόνο στιγμή της περασμένης μου ζωής, ή αλλιώς δεν θα κατορθώσω τίποτε⁴».

Το 1896 η Ελλάδα αγωνίζεται για την απελευθέρωση της Ηπείρου, Μακεδονίας και Κρήτης. Πατριδολάτρης με πάθος ο Μαβίλης όχι μόνο στο λόγο και στην ποίηση αλλά στην πράξη, πολεμεί εθελοντής στην Κρήτη και το 1897 αγωνίζεται στην Ήπειρο, πάλι ως εθελοντής, όπου και τραυματίζεται.

Το 1910 εκλέγεται βουλευτής του κόμματος των Φιλελευθέρων του Ελευθέριου Βενιζέλου στην αναθεωρητική Βουλή. Ένα χρόνο αργότερα ο λόγος του στη Βουλή για το γλωσσικό αποτελεί την κορύφωση των αγώνων του για την ευγένεια της δημοτικής. Θα μείνουν παροιμιώδη τα λόγια του: «Χυδαία γλώσσα δεν υπάρχει, υπάρχουν χυδαίοι άνθρωποι».

Ο αδαμάντινος χαρακτήρας του δεν του επέτρεψε να προσαρμοσθεί ποτέ σε κανένα ρεύμα συναλλαγής και αυτό συντέλεσε στο να μην εκλεγεί βουλευτής στις επόμενες εκλογές.

Ο Μαβίλης σεμνός πάντοτε, δεν δημοσίευσε καμία ποιητική συλλογή του όσο ζούσε, εκτός από μερικά ποιήματα που δημοσίευσε σε περιοδικό της εποχής του. Αυτός ο αριστοτέχνης σονετογράφος χαρακτηριζόταν από τέτοια μετριοφροσύνη ώστε όταν έστειλε ποιήματά του στον Παλαμά έγραφε σε υποσημείωση: «για το συρτάρι σας». Οι κριτικοί του καιρού του αναγνώρισαν στο πρόσωπό του έναν τεχνίτη απαράμιλλο. Ορισμένοι τον κατηγόρησαν για τελειομανία. Τον πιο εύστοχο ίσως χαρακτηρισμό έκανε γι' αυτόν ο Γρηγόριος Ξενόπουλος, ο οποίος

παρατήρησε: «Ο Μαβίλης στάθηκε ένας απ' τους σπάνιους εκείνους ποιητές που το καλύτερό τους ποίημα είναι η ζωή τους».

Τα 53 σονέττα του αρχαίες δακτυλιδόπετρες επιδέξια σκαλισμένες στο ποιητικό εργαστήριο χρυσικού φέρουν τη σφραγίδα της τελειότητας ώστε δικαίως ο Κωστής Παλαμάς να το χαρακτηρίσει ως «του αρχοντικού σονέττου εργάτη⁵».

Ρίγη συγκινήσεως μας προκαλούν οι στίχοι του από τα σονέττα του που διδαχθήκαμε στα θρανία κατά την περίοδο των ελπιδόμεστων μαθητικών μας χρόνων. Ποιός θα ξεχάσει ποτέ τους στίχους του σονέττου «Στην Πατρίδα»;

*«Πατρίδα σαν τον ήλιο σου
ήλιος αλλού δε λάμπει.
Πώς εις το φως σου λαχταρούν
η θάλασσα κι οι κάμποι,
πώς λουλουδίζουν τα βουνά,
τα δάση, οι λαγκαδιές
στέλνοντάς του θυμίαμα
μυριάδες μυρωδιές!».*

Αλησμόνητοι επίσης οι στίχοι των ποιημάτων του «Λήθη» και «Καλλιπάτειρα».

Αλλά για να θυμηθούμε στίχους του Μαρίνου Σιγούρου «Στο Λορέντζο Μαβίλη», «Ηρωα ποιητή ποιά διπλή χάρη το μέτωπό σου διπλό στεφανώνει⁶ ...».

Ο Μαβίλης δεν είναι μόνον άνθρωπος του πνεύματος αλλά και της δράσης. Φλογερός πατριώτης συμμετέχει ενεργά σ' όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες του Έθνους. Αλλ' η υπέρτατη θυσία του προς την πατρίδα θα έλθει στις 28 Νοεμβρίου του 1912⁷. Τί κι αν ήταν 52 χρόνων; Στον Βαλκανικό πόλεμο του 1912 κατετάγη εθελοντής στο σώμα των Γαριβαλδινών ερυθροχιτώνων⁸, των εθελοντών Ελλήνων και ξένων από το όνομα του αρχηγού τους, Ιταλού στρατηγού Γαριβάλδη. Τρεις μέρες κρατά το πανηγύρι της μάχης. Ο Μαβίλης θεριό ανήμερο ορμά στη φωτιά της μάχης. Βιαζόταν για τη νίκη. Βιαζόταν να μπει στα Γιάννενα⁹. Μέσα στη βροχή από σφαίρες μια σφαίρα διατρυπά τα δύο μάγουλά του χαλώντας και πολλά δόντια του. Μα εκείνος είναι «θεριωμένος από τον πόθο του θανάτου με τ' αγιασμένα δαφνοστέφανά του¹⁰».

Ο παπά Φώτης τον παρακαλεί να οδηγηθεί στο προσωρινό νοσοκομείο για χειρουργείο. Τα μάτια του σπιθοβολούν από φιλοπατρία. Θέλει να συνεχίσει να μάχεται. Μα κι άλλο βόλι θανατερό τον βρίσκει στο στόμα και κατατρυπάει το λαιμό του. Εκείνη τη στιγμή έφτανε στο χειρουργείο κι ο Ρώμας ο αρχηγός και κατάλαβε. Μάζεψε

τις στερνές του δυνάμεις ομπρός στον αρχηγό του, στάθηκε σε προσοχή, ίσα που πρόλαβε να χαιρετήσει στρατιωτικά, να του σφίξει το χέρι¹¹.

Το αίμα που έτρεχε σ' όλο το δρόμο απ' τις πληγές των παρειών του πάγωνε το λαιμό του και δυσκόλευε την αναπνοή του. Δεν μπορούσε να μιλήσει. Ζητεί με νοήματα χαρτί να γράψει, μα δεν πρόλαβε. Τα αίματα στάζουν απ' όλες τις μεριές. Ο παπά Φώτης του κλείνει τα μάτια. Ο Πιπίνος Γαριβάλδης, ο μόνος τη στιγμή εκείνη στρατιωτικός, στέκεται προσοχή και τον χαιρετάει. Όλοι γύρω σταυροκοπιούνται. Τον σκεπάζουν με τον ματωμένο μανδύα του.

Ο Μαβίλης περνά στην αθανασία, στην αιωνιότητα, κερδίζοντας «δώρα άγια τρία: Θάνατο, Αθανασία κι Ελευθερία» όπως θα το ήθελε¹². Έπεσε ηρωικά, «για να φιλήσει ξανά τ' άγιο χώμα της όμορφης του γλυκιάς πατρίδας¹³».

Ο Λορέντζος Μαβίλης, ο ποιητής, ο μεταφραστής, ο σκακιστής, ο βουλευτής, ο τελευταίος εκπρόσωπος της Επτανησιακής Σχολής, ο φλογερός πατριδολάτρης, έκανε βίωμα τα «πιστεύω» του. Εξάλλου τα διακήρυξε με τους στίχους του:

*«Για λευτεριά, τιμή επάλαιψα και πίστη
ρομφαία-σημαία στα χέρια μ' ανεμίσθη».*

Η θυσία του για τη πατρίδα στάθηκε η υπέρτατη προσφορά του για την οποίαν παιανίσθηκαν οι ευγενέστεροι στίχοι: «Όλες τις δόξες τις επερίμενα. Όχι όμως και τη δόξα να πεθάνω για τη πατρίδα μου¹⁴».

Στους δύσκολους καιρούς μας η μορφή, τα ποιητικά σαλπίσματα του Λορέντζου Μαβίλη, η θυσία της ίδιας της ζωής του για την πατρίδα, μας προκαλούν να τα αφουγκρασθούμε όσο ποτέ άλλοτε.

1 Βλ. πρόχειρα, Λορέντζος Μαβίλης, Βικιπαίδεια.

2 Βλ. Περιοδικόν «Προς την Νίκη», Νοέμβριος 2012, τεύχος 753, σελ. 382.

3 <http://night-flights.pblogs.gr/lorentzos-mabilis-biografia.html>

4 ο.π.

5 Βλ. Περιοδικόν «Π.τ.Ν.», ο.π., σελ. 339.

6 Μαρίνον Σιγούρον, «Στο Λορέντζο Μαβίλη», 1912.

7 <http://www.sansimera.gr/biographies/390>.

8 <http://night-flights.pblogs.gr/lorentzos-mabilis-biografia.html>

9 Περιοδικόν «Η Δράσις μας», Νοέμβριος 2012, σελ. 338-339.

10 Λ. Μαβίλη «Excelsior».

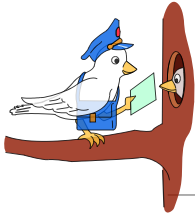
11 Περιοδικόν «Η Δράσις μας», ο.π. - Μαβίλης – Βιογραφία, ο.π.

12 Λορέντζος Μαβίλης, mabilis – biografia, ο.π.

13 Λ. Μαβίλη, «Πατρίδα».

14 Περιοδικόν «Νουμάς» 15/12/1912.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Η δημοσίευση επιστολών γίνεται με επιλογή. Γράμματα που δεν δημοσιεύονται δεν επιστρέφονται

Μεγάλη υπόθεση στις μέρες μας να αντιστέκεται κανείς δυναμικά και ποιοτικά όπως ο Βαγγέλης Ρουφάκης.

Την ώρα που το ένα μετά το άλλο κλείνουν όλα τα έντυπα, αυτός ορθώνει πνευματικό ανάστημα και αντιστέκεται. Τα «μπράβο» και τα «συγχαρητήρια» είναι πολύ μικρά για ν' αποδώσουν όσα οφείλουμε στο «μοναχικό καβαλάρη» του Δαφνώνα!

Φίλε μου! Να ζήσεις σαν τα ψηλά βουνά, σαν τα θαλαριά πλατάνια. Δραστήριος και ακμαίος να μας προσφέρεις τον καρπό του ακριβού σου κάματου.

Μόλις έλαβα ένα ακόμα υπέροχο, γεμάτο σαν το ρόδι, τεύχος της «Δάφνης». Σ' ευχαριστώ.

Να είσαι πάντα καλά να μας το προσφέρεις!

Χαράλαμπος Σαχτούρης

*

Αγαπητέ φίλε

Καλό κουράγιο, καλή συνέχεια... Πίστεψέ με... Χαρά και τιμή, έστω και η απλή αναφορά του ονόματός μου.

Σ' ευχαριστούμε για το υπέροχο περιοδικό και τη σοφία που μας χαρίζεις μέσω αυτού.

Να είσαι πάντα καλά αδελφέ.

Μιχάλης Γ. Καριάμης

*

Αξιότιμοι/ες κύριοι/κυρίες,
λάβαμε σήμερα το τεύχος 28, Απρίλιος 2013 του περιοδικού «Δάφνη» και σας ευχαριστούμε θερμά για την προσφορά και συνεισφορά σας στον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης μας.
Με εκτίμηση,

Μίνα Ρόδη

Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

*

Βαγγέλη καλησπέρα

Το περιοδικό το έλαβα, το διάβασα και σε θαύμασα για άλλη μια φορά, όσο κι αν μας δίδες πολλά, χρειαζόμαστε πολλά «έτη φωτός» για να σε πλησιάσομε.

Μπράβο πολλά κι ειλικρινή, μαζί με τις ευχές μου να είσαι υγιής, γεμάτος δημιουργικές ιδέες, για να ποτίζεις τον άνυδρο τόπο μας και τις ψυχές όλων όσων σε αγαπούμε και σε θαυμάζομε.

Μ' εκτίμηση κι αγάπη

Ευαγγελία Παπαζή

Κύριε Βαγγέλη,

Γεια στα χέρια σας για το όμορφο τεύχος, πάντα άξιος και σας ευχαριστώ για όλα.

Ιδιαίτερες ευχές με την καρτούλα που έφτιαξα.

Χαιρετισμούς και από τον Κώστα

Αθηνά Ζαχαρού-Λουτράρη

*

Βαγγέλη γεια σου

Είδα και διάβασα το τελευταίο σου περιοδικό. Πολύ ωραίο και ωραίες οι φωτογραφίες σου και μάλιστα στο σαλόνι στη νούμερο 3 φωτογραφία, είμαι κι εγώ μέσα.

Δε μπορώ να θυμηθώ πότε βγήκε αυτή η φωτογραφία. Αν μπορείς, να με ενημερώσεις.

Ευχαριστώ

Αντώνης Σιδεράτος,

Brooklyn, N. Y.

*

Βαγγέλη

Διάβασα το περιοδικό στα γρήγορα μόλις το ανάρτησες, το ξαναδιάβασα και με ησυχία και το απόλαυσα. Να 'σαι καλά και πάντα να παρουσιάζεις τέτοιες δουλειές. Τις χρειαζόμαστε.

Γεώργιος Μ. Φράγκος

*

...Το διάβασα¹. Εξαιρετικό, πολύ ενδιαφέρον, έμαθα πράγματα που έπρεπε να γνωρίζω. Σας ευχαριστώ για τη γνώση που μου προσφέρετε, καπετάν Μιχάλη. Τις ευχαριστίες μου παρακαλώ να διαβιβάσετε στον εκδότη.

Χρυσάνθη Κέσπερη

*

Με χαρά διάβασα το τεύχος 28 «Δάφνη» που μου κοινοποίησε ο αγαπημένος μου φίλος καπετάν Μιχάλης².

Αφού το αποθήκευσα σε μορφή pdf διάβασα όλο το τεύχος. Ένα λαογραφικό, ιστορικό περιοδικό με μεγάλη προσφορά αγάπης στον τόπο σας! Θεωρώ ότι η έκδοσή του πρέπει να συνεχιστεί και να κοσμήει βιβλιοθήκες σχολείων.

Γράψτε μου τον τρόπο που θα μπορούσα να το προμηθευομαι, ακόμα και μια συνδρομή να έχει

¹ Εστάλη στον Μιχ. Καριάμη που κοινοποίησε τη «Δάφνη»

² Μέρη της επιστολής εστάλησαν στον Μιχ. Καριάμη ο οποίος του είχε κοινοποιήσει τη «Δάφνη»

θα το χαρώ να προσφέρω ένα λιθαράκι στην έκδοσή του. Είμαι από Γρεβενά και ζω στο Βόλο όπου διορίστηκα σε ένα Γυμνάσιο. Η διεύθυνση μου είναι...

... Κύριε Ρουφάκη

Σας ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου! Με χαρά θα περιμένω το κάθε τεύχος σας από εδώ και στο εξής που θα κυκλοφορεί.

Αγαπώ το νησί σας, έχω υπηρετήσει εκεί. Τελείωσα το Λύκειο Μυτιλήνης γιατί υπηρετούσε ο πατέρας μου στο νησί. Θα χαρώ να σας συναντήσω κάποια στιγμή. Σας εύχομαι υγεία...

...Αγαπημένε μου φίλε καπετάν Μιχάλη! Χθες πήρα τρία τεύχη του περιοδικού «Δάφνη» τα τεύχη 22, 27 και 28 που μου έστειλε ο κ. Βαγγέλης Ρουφάκης! Σήμερα τα έβγαλα έγχρωμα φωτοτυπία, για την βιβλιοθήκη του Γυμνασίου. Εύχομαι να είναι γερός να εκδώσει και άλλα τεύχη ιστορίας, κληρονομιάς και λαϊκής μας παράδοσης!

Ευχαριστώ

Γεώργιος Τσούπας

*

Θείε Βαγγέλη καλησπέρα.

Μόλις διάβασα το νέο τεύχος του περιοδικού. Για άλλη μια φορά με συγκινήσατε βλέποντας φωτογραφίες από τους πολύ αγαπημένους μου συγγενείς.

Επίσης διαβάζοντας, ενημερώθηκα μέσα από τα σπουδαία κείμενά σας, από τα οποία μαθαίνουν οι νέοι και θυμούνται οι μεγαλύτεροι.

Να είστε καλά. Σας ευχαριστώ πολύ.

Ιωάννα Σγουράκη-Πρωίου

*

..Πάντα νάσαι άξιος φίλε να κυκλοφορείς το τελευταίο των τελευταίων περιοδικό στη Χίο...!

Γεώργιος Μισσετζής

*

Το έλαβα, το διάβασα αμέσως, τα συγχαρητήριά μου και δηλώνω πως κάθε τεύχος είναι πάντα κατά πολύ ανώτερο του προηγούμενου!

Οι επιλογές σας εκλεκτές, οι συνεργάτες κορυφαίοι και αγαπητοί και το αποτέλεσμα ποιοτικό και απολαυστικό!

Κύριε Ρουφάκη σας ευχαριστούμε.

Αγγελική Συρρή-Στεφανίδου

*

Αγαπητέ κύριε Ρουφάκη

Είναι πράγματι υπέροχο όταν σε τέτοιους χαλεπούς καιρούς, όταν τα πάντα γύρω μας φαίνονται να καταρρέουν, υπάρχουν ακόμη άνθρωποι που με κάθε σκέψη τους, κάθε ανάσα τους, κάθε ενέργειά τους παλεύουν να κρατήσουν άσβεστη τη φλόγα της ανθρώπινης υπόστασης.

Είναι όχι μόνο άξια επαινού, αλλά πάνω απ' όλα

ελπιδοφόρα αυτή η συνεπής προσπάθεια προσφοράς στο πνευματικό γίνεσθαι της όμορφης νησιώτικης πατρίδας μας.

Γνωρίζω ότι για σας η υπέρτατη ανταμοιβή είναι να παρακολουθείτε το πνευματικό σας παιδί την αιθαλή «Δάφνη» να συνεχίζει παρά τις αντίξοες συγκυρίες να πλουτίζει τον πνευματικό και ψυχικό κόσμο των συμπατριωτών μας, φέρνοντας τους το άγγιγμα από το αναζωογονητικό αεράκι της ελπίδας, ότι ακόμα αντέχει αυτή η ευλογημένη γωνιά της γης.

Δεχθείτε όμως παράλληλα και τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια για την αναζωογονητική πράγματι παρουσία σας σ' ένα κόσμο που ασφυκτιά.

Με εκτίμηση και φιλία

Μάρω Βασιλακάκη-Ντούλου

Πρόεδρος Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου

*

Βαγγέλη

Συγχαρητήρια και πάλι. Ο θεός να σου δίνει δύναμη να συνεχίζεις το περιοδικό μας.

Σ' ευχαριστούμε πολύ.

Μαρία Καμπούρη

*

Βαγγέλη

Υπέροχη δουλειά και σε ευχαριστούμε πολύ. Κάθε φορά το περιοδικό είναι και καλύτερο. Νοιώθω ότι με δένει με τις ρίζες μου.

Με μόνη μου πρόθεση να εξοικονομήσω χρόνο και χρήμα για τη «Δάφνη», σου λέω ότι είναι εύκολο για μας να τη διαβάζουμε μόνο ηλεκτρονικά αφού μας στέλνεις ειδοποίηση για κάθε νέα έκδοση. Εσύ ξέρεις, εσύ αποφασίζεις.

Με αγάπη

Λία Ρούσσου

*

Κι απ' εδώ (Μυτιλήνη), το τεύχος του Απρίλη σεργιανώ. Ενδιαφέρον, γοητευτικό, υπέροχο όπως πάντα. Καλή συνέχεια Βαγγέλη μου!

Να είσαι πάντα καλά!

Χρυσόστομος Γελαγώτης

*

Το dafninet.gr (Περιοδικό Δάφνη) απ' ότι είδα είναι κόσμημα!!! Μπράβο!!!

Χριστίνα Ζιώγα

*

Αγαπητέ κ. Ρουφάκη,

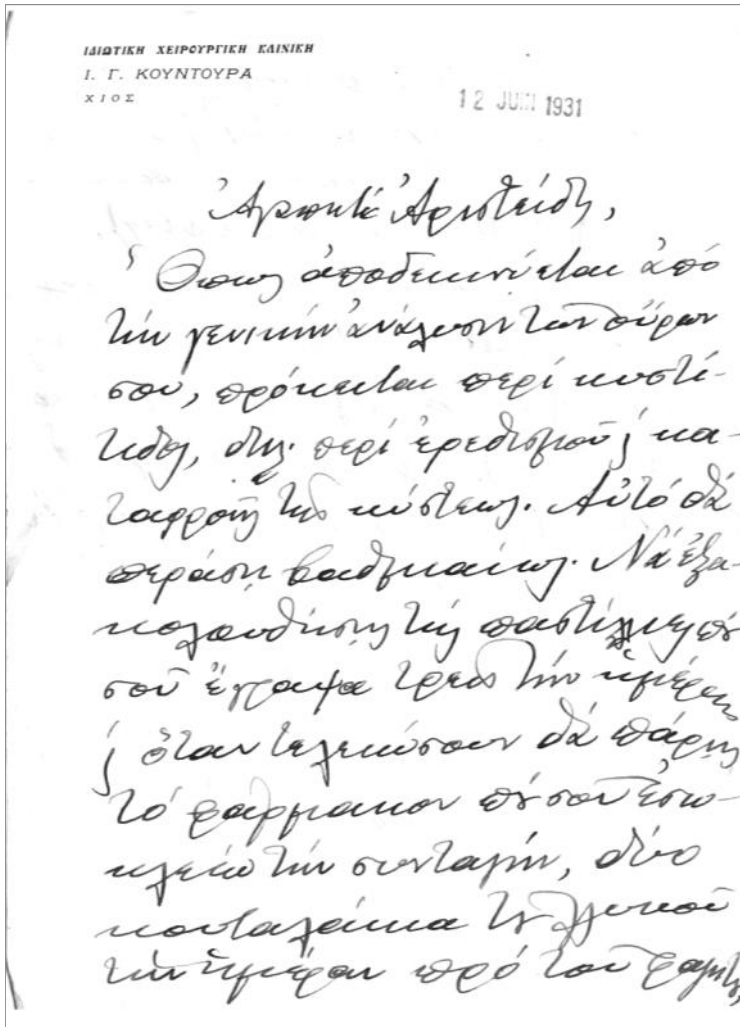
Σας γνωρίζουμε ότι παραλάβαμε 2 αντίτυπα του τεύχους 28 του περιοδικού «Δάφνη», Απρίλιος 2013 και σας ευχαριστούμε θερμά.

Καλή συνέχεια στην προσπάθειά σας.

Από την Γραμματεία Βιβλιοθήκης Κοραή

Το Αρχείο μου*

Του Βαγγέλη Ρουφάκη

«Ιδιωτική Χειρουργική Κλινική
Ι. Γ. Κουντουρά
Χίος

12 Jun (Ιουνίου) 1931

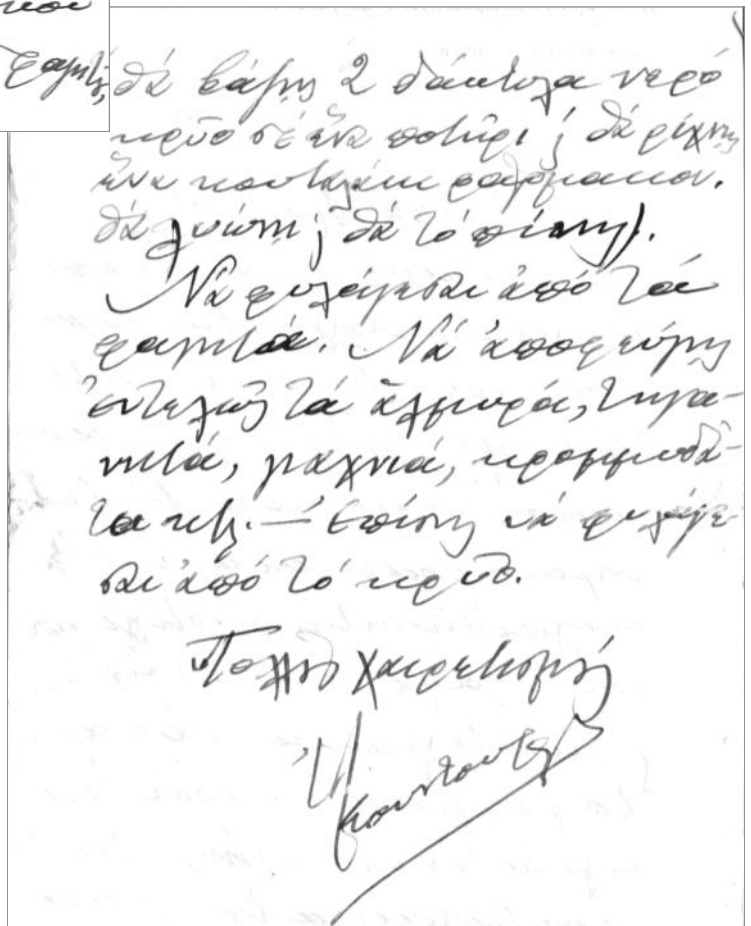
Αγαπητέ Αριστείδη,

Όπως αποδεικνύεται από την γενικήν ανάλυση ούρων σου, πρόκειται περί κυστίτιδος, δηλ. περί ερεθισμού καταρροής της κύστεως. Αυτό θα περάση βαθμιαίως. Να εξακολουθήσεις τις παστίλλιες που σου έγραψα τρεις την ημέρα και όταν τελειώσουν θα πάρης το φάρμακον που σου εσωκλείω την συνταγήν, δύο κουταλάκια του γλυκού την ημέρα προ του φαγητού, (θα βάζης 2 δάκτυλα νερό κρύο σε ένα ποτήρι και θα ρίχνης ένα κουταλάκι φαρμάκου, θα λυώνη και θα το πίνης.

Να φυλάγεις από τα φαγητά. Να αποφεύγης εντελώς τα αλμυρά, τηγανητά, γιαχνιά, κρεμμυδάτα κ.τ.λ.- Επίσης να φυλάγεις από το κρύο.

Πολλούς χαιρετισμούς

Υπογραφή»

* Θέλω και από τις σελίδες της «Δάφνης» να ευχαριστήσω τον κύριο Στέλιο Συριανό που με την μεσολάβηση του αγαπητού μου και σεβαστού ανθρώπου των γραμμάτων Σταμάτη Μανέ (αμφοτέρων από τα Αρμόλια), μου παραχώρησε έγγραφο από το αρχείο του, ένα από τα οποία είναι και αυτό που σήμερα σας παρουσιάζουμε. Στο παρελθόν δημοσιεύσαμε κι άλλα.

Επίσης ευχαριστώ όλους όσους κατά καιρούς μου έδωσαν «άχρηστα» χαρτιά και παλιές φωτογραφίες με τα οποία εμπλουτίστηκε το αρχείο μου, που σε κάθε τεύχος της «Δάφνης» σας παρουσιάζω τμηματικά.

Αγαπητοί φίλοι. Μην αφήνετε ποτέ ένα παλιό χαρτί, μια παλιά φωτογραφία, ένα παλιό βιβλίο να καταλήξει στα σκουπίδια. Σας παρακαλούμε να μας το δώσετε, μόνο να κάνουμε αντίγραφο ή να το φωτογραφήσουμε και θα σας το επιστρέψουμε άμεσα.

Ένα έγγραφο ή μια φωτογραφία, όταν δημοσιευθεί, σώζεται...

Βοηθήστε και σεις!

Κέφια-κέφια

Από το βιβλίο «*Ηθολογήματα Ευθυμογραφήματα*»
του Ευριπίδη Γ. Μπιλιράκη, Εκδόσεις Άλφα-Πι (Διατηρείται η ορθογραφία)

Όλοι ασφαλώς οι γεροντότεροι Χιώτες θα ενθυμούνται τον Αντώνη τον Κρητικόν ξυπόλυτο, τον κουρελή που κάθε απόγευμα ξεκούφαινε κόσμο τύφλα αφ' το μεθύσι με τις φωνές του «Κέφια-κέφια». Ολίγα βήματα προς Ανατολάς των γραφείων Μητροπόλεως υπήρχεν ένα ερείπιον. Μέσα σ' αυτό ένα κατώγι χωρίς πόρτα και παράθυρο, που εχρησίμευεν ως κατοικία του.

Πάνω σε ένα κουρελόστρωμα ξαπλωνόταν κάθε βράδυ, για να ξεμεθύσει και να κοιμηθή. Δίπλα στο στρώμα κρεμότανε στον τοίχο ένα παλιό εικόνημα της Παναγίας. Εις την πρόσοψιν της καλύβης του είχε γράψη με μαύρη λαδομπογιά «Ο ελεόν πτοχόν δανίζει θεό».

— «Βρε τον κατεργάρη, έλεγαν όσοι τύχαινε να προσέξουν την επιγραφήν, θέλει να του δίνουν να μπεκρολογά».

Ο Αντώνης είχε μείνη πολλά χρόνια στο Άγιον Όρος και το όνειρόν του ήταν να γίνη παπάς, δεν τον εχειροτόνησαν όμως, διότι δεν ήξευρε πολλά γράμματα. Γι' αυτό άφησε την καλογερική, περασμένης πλέον ηλικίας, και ήλθε στη Χίο, όπου τώρριξε στο κρασί. Λίαν πρωί επήγαινε στην αγορά για θελήματα. Είχε ωρισμένους πελάτας που τους έλεγεν αφεντάδες και τους εξυπηρετούσε με προθυμίαν και τιμιότητα.

— «Αντώνη, έλεγεν ο ένας, πάρε αυτό το ψάρι. Θα πης στη γυναίκα μου να κάμη βραστό το μισό και το άλλο τηγανιτό. Πες της πως έχομε και μουσαφίρη το μεσημέρι. Να και δυο γρόσα ν' αγοράσης ένα μεγάλο πεπόνι. Πάρε και τον κόπο σου».

— «Πολύ καλά, αφέντη».

— «Αντώνη, έλεγεν ο άλλος, πάρε αυτά τα γράμματα και πήγαινε στο Ταχυδρομείο. Να και παράδες ν' αγοράσης τυρί, μακαρόνια και κανένα φρούτο. Να τα πας σπήτι και να λογαριαστείς με τη γυναίκα μου. Εκείνη θα σου δώσει και τον κόπο σου».

— «Πολύ καλά αφέντη».

Όλοι έμεναν κατενθουσιασμένοι με την συμπεριφοράν του Αντώνη. Το μεσημέρι ακριβώς Στοπ. Ήρχιζεν άλλο πρόγραμμα. Επήγαινε στην τρώγλην του, άφινε τις μισές ή και περισσότερες εισπράξεις του, έπαιρνε μαζί του τρία ή τέσσερα γρόσα που τον έφθαναν για το φαγητό και το κρασί του και ξεκινούσε για την ταβέρνα του Κούτση. Εκεί έβρισκε και φαγητό. Παρήγγελε μια φασουλάδα ή κανένα άλλο φθινό φαγητό, ψωμί και μια κούπα κρασί εκατοστάρικια.

Με την πρώτη βουκιά ρουφούσε την κούπα

και διέτασεν αμέσως δεύτερη, η οποία ετελείωνε μαζί με το φαγητό. Άλλες δυο κούπες, χωρίς μεζέ, τραβούσε σιγά σιγά. Στις 3-4 μ. μ. έβγαινε από του Κούτση τύφλα αφ' το μεθύσι. Έπαιρνε τους δρόμους ιδίως του Κάτω γιαλού και τους πέριξ της Μητροπόλεως και φώναζεν εις την διαπασών «Κέφια-Κέφια».

— «Ξαναπές το Αντώνη» φώναζαν τα παιδιά.

— «Κέφια και πάλι κέφια».

Να στο κεφάλι του λεμονόκουπες, σάπια πορτοκάλια, σάπιες ντομάτες. Δε θύμωνε ο Αντώνης, μάλλον ευχαριστείτο και εξακολουθούσε «Και πάλι Κέφια». Μόνον την Κυριακήν δεν έπινε, δεν πήγαινε στου Κούτση. Πρωί πρωί καθαρός καθαρός καλοντυμένος ξυρισμένος, χτενισμένος, ευρισκότανε στη Μητρόπολι και παρακολουθούσε με κατάνυξι τον όρθρον και την λειτουργίαν. Εστέκετο πάντοτε εις ωρισμένον μέρος.

Μια μέρα επιστρέφοντας στην τρώγλη του, για να αποθήσει τας εισπράξεις του, βρήκε όπισθεν της Βιβλιοθήκης Κοραή ένα κομπόδεμα. Το άνοιξε. Είχε μέσα 5 λίρες. Δεν έδωσε μεγάλην σημασίαν, διότι ο νους του εβιάδιζε σκοτισμένος προς την ταβέρνα. Μηχανικώς μόνο έδεσε το κομπόδεμα και το έβαλε κάτω από το στρώμα του, έπειτα ξεκίνησε για του Κούτση.

Δεν πέρασαν 3 ώρες και νάτον ο Αντώνης στις δόξες του.

— «Κέφια-Κέφια».

— «Ξαναπές το Αντώνη».

— «Κέφια και πάλι κέφια». Οι λεμονόκουπες, τα σάπια πορτοκάλια, οι σάπιες ντομάτες βροχή πάνω του. Όλο καμάρι απελάμβανε ο Αντώνης. Ανεβαίνοντας από τον Κάτω γιαλό προς την Μητρόπολιν είδε μπροστά στη Βιβλιοθήκη κόσμο μαζεμένο και μια γυναίκα μαυροφορεμένη να κλαίη και να οδύρεται. Τι συνέβαινε; Η μαυροφόρα αυτή ήτο μια χήρα από τον Άγιο Γεώργη, η οποία έχασε το κομπόδεμα με τις λίρες που τις είχε στείλη ο γυιός της από την Πόλι και πήγαινε να εξοφλήση ένα χρέος της στο Φλοίσκο, για να ελευθερώση το σπητάκι της που ήταν υποθήκη.

Όταν ο Αντώνης ήκουσε την υπόθεσιν, αμέσως αντελήφθη ότι το κομπόδεμα που βρήκε ανήκε στη φτωχή γυναίκα, δυστυχώς όμως δε θυμότανε που το είχε κρύψη. Γιατί ο Αντώνης μεθυσμένος έχανε το μνημονικόν του, όταν όμως ξεμεθούσε, ήρχοντο εις την μνήμην του όσα του

συνέβησαν, όταν διετελεί υπό την νάρκη του αλκοολισμού. Επλησίασε τον διευθυντή της Βιβλιοθήκης και του λέγει εμπιστευτικά. «Σιορ Μικέλο, εγώ βρήκα το κομπόδεμα, μα δε θυμούμαι που τόκρυσα. Αύριο θάρθω να σου πω». Ο Σιορ Μικέλος εφώναξε τη φτωχιά και της λέγει.

— «Αν δεν τα βρης τα χρήματά σου, έλα αύριο το πρωί ίσως μάθωμε τίποτε».

Την επομένην, άμα τη ανατολή του ηλίου, ο Αντώνης περίμενε έξω από τη Βιβλιοθήκη.

— «Να το κομπόδεμα, αφέντη» λέγει, μόλις ήλθε ο Διευθυντής. Την στιγμήν εκείνην ακριβώς κατέφθασε και η χήρα.

— «Κυρά μου, της λέγει ο σιορ Μικέλος, πάρε τα χρήματα σου. Το κομπόδεμα το βρήκε ο Αντώνης από δω. Τώρα δόσε του τίποτε, να πih κανένα κρασί».

— «Σιορ Μικέλο, φωνάξει αγριεμένος ο Αντώνης. Δεν περίμενα από την αφεντιά σου τέτοια προσβολή. Εγώ άμα, θέλω κρασί, πίνω με τον κόπο μου και όχι με το δίκηο της φτωχιάς γυναίκας». Κ' έφυγε μουρμουρίζοντας.

Ο σιορ Μικέλος έμεινε κατάπληκτος από την διαγωγήν του Αντώνη. Ποτέ δεν επερίμενεν ότι είναι ένας τέτοιος θησαυρός ο αδιόρθωτος αυτός μπεκρής. Μέσα στην συγκίνησίν του ήθελε να αναφέρει και εις άλλους το γεγονός και να εξυμνήση την πράξιν. Έσπευσε στο Γυμνάσιον που απέχει ολίγα μόλις βήματα. Οι καθηγηταί και οι μαθηταί ήσαν εις τα προπύλαια, διότι ακόμη δεν είχαν αρχίση το μάθημα. Εκεί ήρχισε να διηγείται μεγαλοφώνως πώς συνέβησαν τα πράγματα. Όλοι τον ήκουαν παραξενευόμενοι, εντός ολίγου δε πολλοί διαβάται εσταμάτησαν, διά να πληροφορηθούν τι συμβαίνει.

Η Κα Κουφοπαντελή, η ταμίας της Φιλοπτώχου Αδελφότητος, που κατοικούσε απέναντι, ακριβώς παρά την Αστικήν Σχολήν, έσπευσε και αυτή να λάβη μέρος εις την συζήτησιν, μόλις ήκουσε το όνομα του Αντώνη. Όταν έμαθε τα καθέκαστα, έλαβε τον λόγο.

— «Να σας πω εγώ κάτι άλλο, αν και με έχει παρακαλέση ο Αντώνης να το φυλάξω μυστικόν. Κάθε Κυριακή, απόγευμα, έρχεται στο σπήτι μου και μου δίδει 10 γρόσα επί αποδείξει υπέρ της Φιλοπτώχου Αδελφότητος. Πλησιάζουν τώρα 3 χρόνια που γίνεται αυτή η προσφορά. Αλλά και κάτι άλλο. Όταν έρχεται στο σπήτι μου, κρατά πάντοτε ένα δέμα. Μια μέρα τον αρώτησα τι είναι, αλλά δεν ηθέλησε να με πληροφορήση. Από περιέργεια έστειλα το γυιό μου, τον Ευάγγελον, να τον παρακολουθήση. Πού νομίζετε ότι επή-

γαινε; Στο Σκυλίτσειον ορφανοτροφείον. Κάθε Σάββατο αγόραζε μια οκά χαλβά από τον Αντώνη Ψαρούδη τον χαλβατζή και την επομένην επήγαινε να τον μοιράση στα ορφανά. Τον παρέδιδε στην διευθύντριαν, η οποία έκαμνε την διανομήν. Τα παιδιά που εγνώριζαν τον Αντώνη, μόλις τον έβλεπαν, εφώναζαν.

— «Ο παππούς ο χαλβάς, ο παππούς ο χαλβάς και χοροπηδούσαν».

Όταν εγίνετο αυτή η συζήτησις, ήταν ακόμη πρωί. Το μεσημέρι είχαν διαδοθή όλα αυτά τα πράγματα εις όλην την πόλι. Μικροί μεγάλοι ομιλούσαν για τον Αντώνη τον Ελεήμονα. Η μέχρι τούδε περιφρόνησις των προς αυτόν μετεβλήθη εις συμπάθειαν και σεβασμόν. Το απόγευμα «Κέφια-Κέφια» ακούστηκε πάλι στους δρόμους μέσα μια φωνή. Κανείς όμως δεν τολμούσε να πετάξη λεμονόκουπες και σάπιες ντομάτες.

— «Βρε σεις δε μου μιλάτε; Να το ξαναπώ; Κέφια-Κέφια». Τσιμουδιά!

Την άλλη μέρα πήγε στη δουλειά του. Οι αφεντάδες τον υπεδέχοντο με άλλον τρόπον.

— «Μπράβο Αντώνη, εύγε σου, άξιος ο μισθός σου. Να μην ξαναπής, αφού είσαι τόσο καλός και τίμιος. Όλα τα μάθαμε, τα είπαν ο σιορ Μικέλος και η Κα Κουφοπαντελή».

— «Ίντα λέτε, μωρέ αφεντάδες; Δεν μ' αφήνετε ήσυχο; Θα σας κάμω κανένα θέλημα σήμερα;»

Του έδωσαν παραγγελίες, μα του προσέφεραν διπλά για τον κόπο του.

— «Γιατί μου τα δίνετε διπλά σήμερα;»

— «Ξέρεις εσύ που θα τα δώσης να πιάσουν τόπο».

— «Εγώ δεν κάμνω ψυχικά, μα αν θα δώσω, πρέπει να βγάλω δικά μου όχι ξένα, γιατί είναι σαν να τα δίνετε σεις». Ο Αντώνης έκαμε τα θελήματα. Το μεσημέρι δεν πήγε για φαγητό στου Κούτση. Επήγε ολόισια στην Κα Κουφοπαντελή.

— «Αχ, καλή μου κυρία, κακό που μου κάμετε μεγάλο» είπε κλαίοντας. Έχασα όλη μου τη δουλειά. Τώρα πειά που τάμαθε όλος ο κόσμος δεν έχει αξία η ελεημοσύνη που έδινα».

— «Δεν έχεις δίκηο, Αντώνη, τίποτε δεν έχασες, ο θεός ανταμείβει τους ελεήμονας».

— «Μα στο Άγιο Όρος που ασκήτεψα 10 χρόνια μας εδίδαξαν, ως είπεν ο Χριστός μας, Μη γνώτω η αριστερά τι ποιεί η δεξιά». Λέγοντας αυτά τα λόγια κατελήφθη από λυγμούς και με μιαν απότομον στροφήν επήρε δρόμο για την τρώγλην του, ενώ η Κα Κουφοπαντελή, που δεν περίμενε τέτοια λόγια από τον Αντώνη, έμεινεν ως στήλη άλατος.

Η επόμενη ημέρα ήτο Κυριακή. Ο Αντώνης δεν πήγε στην εκκλησία. Ο παπάς Παναγιώτης, εφημέριος

της Μητροπόλεως, κάτι υποψιάστηκε. Επήγε να δη τι συμβαίνει. Τον εύρε ψυχορραγούντα πάνω στο κουρελόστρωμα με το εικόνισμα της Παναγίας στην αγκαλιά του. Μόλις επρόφθασε να τον κοινωνήσει των αχράντων μυστηρίων, ο δε ιατρός Μαδιάς που ήτο γείτων, ειδοποιηθείς αμέσως, καμμίαν συνδρομήν δεν κατόρθωσε να προσφέρει. Εβεβαίωσε μόνον τον θάνατόν του. Είπαν ότι απέθανεν από κεραυνοβόλον συγκοπήν, η οποία ίσως προήλθεν από την μεγάλη του λύπην.

Η κηδεία του εγένετο δαπάνη του Ταμείου της Φιλόπτωχου και πολύς κόσμος παρέστη εις αυτήν. Ο δε παπά Φωκάς με περισσήν ευφράδειαν έπλεξε το εγκώμιον του αφανούς τούτου ευεργέτου, αρχίσας τον επικήδειον με το εις την πρόσοψιν της καλύβης αυτού επίγραμμα «Ο ελεών πτωχόν δανείζει Θεώ».

«Χιακή Εστία 24 (18-7-1953)»

Άχου, σαν άδειο κάθισμα ξεχάστηκε ο γέρος

Ήταν τα χρόνια έμορφα την εποχή εκείνη,
που ο άνθρωπος αγάπαγε μ' όλη την καλοσύνη.

Τώρα αλλάξαν οι καιροί κι αγάπη δεν υπάρχει,
μον' το συμφέρο έμεινε και σου γυρνούν την πλάτη.

Το γέρο δεν τον θέλουν πια, οι νέοι να τον έχουν,
μόνο αν έχει θησαυρό, όλοι τονε προσέχουν.

Γι' αυτό, καθείς μεσ' τη ζωή, πρέπει καλά να ξέρει,
πως έρχονται γεράματα και να τα περιμένει.

Να σφίγγει τον ιδρώτα του, να μην τον σπαταλάει
για να 'χει πάντοτε λεφτά και να καλοπερνάει.

Αρχοντία Πλατίγκου (γιαγιά 85 ετών)

Περιεχόμενα

Σπήλαιο Ι. Σκήτης Αγίων Πατέρων Χίου	Βαγγέλη Ρουφάκη	1
Είντα γίνεται στη Χιό;	Γ. Κρόκος	2
Σκέψεις, προβληματισμοί κι ευχαριστίες	Βαγγέλη Ρουφάκη	3
Στοιχεία για την Παναγία Κρήνα	Δρ Αθηνάς Κ. Ζαχαρού-Λουτράρη	4
Η κήρυξη του ιταλοελληνικού πολέμου	Περικλή Ροδάκη	6
Γυναίκες αρχόντισσες	Γεώργη Διλμπόη	8
Το κελάδημα της Τσίγλας	Κώστα Βάρναλη	9
Ευχαριστήριο-ύμνος στη Χιό	Δρ Αλεξάνδρας Ροζοκόκη	10
Το «ζουδικό» του σπιτιού	Καπετάν Μιχάλη Γ. Καριάμη	11
Παιδιά του Δαφνώνα μιας άλλης εποχής (φωτο Μαξ)	Βαγγέλη Ρουφάκη	14
Ο παπά Λ. Νουφράκης και η λειτουργία στην Αγ. Σοφιά	http://www.kairatos.com.gr/agiasofia.htm	16
Γράμματα-Τέχνες-Πρόσωπα, Λορέντζος Μαβίλης	Δρ Μαρίας-Ελευθερίας Γ. Γιατράκου	19
Επιστολές αναγνωστών		21
Το Αρχείο μου	Βαγγέλη Ρουφάκη	23
Κέφια-κέφια	Ευριπίδη Γ. Μπιλιράκη	24
Άχου, σαν άδειο κάθισμα ξεχάστηκε ο γέρος	Αρχοντίας Πλατίγκου	26
Περιεχόμενα		26
Το δώρο του Διονύσου	Ιάσωνα Ευαγγέλου	27
Φθινόπωρο	Κώστα Χαλλιორή	28

Το δώρο του Διόνυσου

Στον Βαγγέλη Ρουφάκη

«Γλυκό κρασί είν' η ζωή, μα σε μικρό ποτήρι»...
μας είπε ο ποιητής*
κι αυτό το δώρο το γλυκό πριν να το πιούμε,
στον βασιλιά της ηδονής Διόνυσο «ευχαριστώ» ας πούμε.

Χιλιάδες χρόνια
του λόγου η μούσα εμπνέει κι ευλογεί
τους ποιητές που υμνήσαν το κρασί
από τον Όμηρο ως τον Αριστοφάνη,
(που το ονόμαζε «γάλα της Αφροδίτης»)
κι απ' τον Ομάρ Καγιάμ ως τον Καβάφη.

Ο οίνος των πλουσίων ο εκλεκτός
και το κρασάκι των φτωχών και των ξωμάχων.
Το ερωτικό σπιθάτο το χαρούμενο
και το ηρωικό δυναμογόνο κοκκινέλι.
Γλυκόπιστα όλα και ιαματικά
του αισθήματος, της σκέψης και της μνήμης.
Κρίκος φιλίας των συμποτών
και βάλαμο παραμυθίας της ψυχής τους.
Μέθη ελευθερίας απ' τα δεσμά
και μια τερπνή απόλαυση ερωτικών ονείρων.

Για όποιον είναι Νάρκισσος, καθρέφτης το νερό της λίμνης.
Μα για τον χαρακτήρα μας, καθρέφτης το κρασάκι.
Γιατί αυτό είναι το κλειδί για την πορτούλα της ψυχής
-την εφτασφάλιστη-
για να φανερωθούν τα φιμωμένα συναισθήματα, το ήθος
κι ο αληθινός μας χαρακτήρας**...

* Ο ποιητής και ιατρός από τη Χίο Ι. Μουτάφης

** Ο Αισχύλος γράφει:

«Κάτοπτρον μορφής ο χαλκός και του νου ο οίνος» (Πέρσαι).

Ο Θεόκριτος γράφει:

«Οίνος, ω φίλε παι, λέγεται και Αλάθεια» (Ειδύλλια). Αλάθεια: Δωρικός τύπος της Αλήθειας = η πραγματικότητα, η ειλικρίνεια. Ο χαρακτήρας που την ομιλεί.

Και η λατινική ρήση «in vino veritas (στο κρασί η αλήθεια).

Οι Πέρσες δεν έκαναν ανακρίσεις με βασανιστήρια, αλλά μεθούσαν τους ανακρινόμενους.

Ο Αθήναιος γράφει:

«Πρώτοι οι Χίοι παρήγαγον «μέλινα» ή «αίθερα» οίνον «νέκταρ θεών» (Δειπνοσοφισταί).

«Η γοητεία της Μελαγχολίας»

Ιάσων Ευαγγέλου

Φθινοπωρινό απομεισήμερο
(Δαφνώνας Χίου 2003)

Φθινόπωρο

Αλλάξε χρώμα ο ουρανός πέσαν τα φύλλα στο νησί
τα χοντροφλούδια στους κορμούς γκριζες σηκώνουν πλάτες
στα καηλιιά, παράπονα για το καινούργιο το κρασί
και σαν πουλιά στην αμμουδιά λουπάζουνε οι τράτες.

Κι αλοιίμονο... όλα γύρω μου ντύνονται χρώματα θολά...
Έρμη η καρδιά μου απόμεινε στους κάμπους να γυρίζει
και σεργιανά τα σούρουπα χωρίς σαν πρώτα να γελά
μια και δεν βλέπει τίποτα στο διάβα της ν' ανθίζει...